

سند تعامل و مطلوب

مسجد خیر و برکت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سند نهاد امام‌مطهرین
مسجد جوادان

تهیه و تنظیم: مرکز رسیدگی به امور مساجد
انتشار: چاپ نخست، پاییز ۱۳۹۷

طراح جلد و مدیر هنری: محسن هادی

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان دانشگاه جنوبی، نبش

کوچه عطار، پلاک ۵.

کد پستی: ۱۳۱۶۷۱۳۴۹۹

تلفن: ۶۶۴۹۷۰۲۷

www.masjed.ir

« فهرست

۱۰	خلاصه اجرایی
۱۶	ابرسی وضع موجود تعامل مساجد با جوان
۲۲	مقدمه
۲۵	تعریف مفاهیم و کلیات
۲۸	اصول تعامل مطلوب مسجد و جوان
۳۲	چشم انداز تعامل مطلوب مسجد و جوان
۳۳	ارویکرد اساسی مرکز در باب تعامل مسجد با جوان
۳۷	نظام تأمین و تعاملات سرمایه انسانی
۴۳	نظام مدیریتی
۵۷	نظام نرم افزاری
۶۹	نظام سخت افزاری
۷۹	نظام ارتباطات محیطی

« دیباچه

در طلایه چهل سالگی انقلاب شکوهمند اسلامی و بعد از چهار دهه تلاش و مجاهدت در عرصه های اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی، فکر و کلام رسا و اسخ امام راحل به گوش می رسد که: «مسجد محلی است که از آن باید امور اداره شود. این مساجد بود که این پیروزی را برای ملت ما درست کرد. این مراکز حساسی است که ملت باید به آن توجه داشته باشند. اینطور نباشد که خیال کنند که حالا دیگر ما پیروز شدیم، دیگر مسجد می خواهیم چه کنیم. پیروزی ما برای اداره مسجد است.»^۱

در تمام این سالها، فعالیت های شایان توجهی در بسیاری از نهادها و سازمان های متولی در حوزه مسجد صورت گرفته است. اما دانش تخصصی مدیریت مسجد و تدوین نظریات و تجربیات مرتبط با آن، در این دوره، امری مغفول و فراموش شده بود که در آستانه چهل سالگی انقلاب اسلامی و عطف به فرمایش امام عزیز (ره) که پیروزی ما برای اداره مسجد است، بر آن شدیم، داشته های خود را در مرکز رسیدگی به امور مساجد که به تعبیر مقام معظم رهبری، به عنوان «مرکز و مرجع مقبول، آگاه و نافذالکلمه ای در امر مساجد» محسوب می شود، در حوزه های مطالعاتی، برنامه

۱: ۵۹/۴/۲۰:

۲: ابلاغیه رهبر معظم انقلاب به آیت الله مهدوی کنی برای تاسیس مرکز

ای و عملیاتی تجمیع و تدوین نموده و به محضر صاحب نظران، دست اندر کاران و کارگزاران عرصه مسجد تقدیم نماییم.

امید است ضمن مطالعه و بهره مندی از این مجموعه، با ارائه نظرات و پیشنهادات خود، در تکمیل هر چه بهتر و کیفی محصولات در حوزه مدیریت مسجد، سهیم باشید. فراموش نکنیم «چنانچه مساجد کیفیت شایسته خود را بیابد، هزینه های مادی و معنوی بسیاری از دوش جامعه، مردم و مسئولان برداشته خواهد شد»^۳.

مرکز رسیدگی به امور مساجد

سند تعامل مطلوب
مسجد چوگان

«خلاصه اجرایی»

به سفارش مرکز رسیدگی به امور مساجد و با هدف بهبود جهت گیری و هماهنگی بخش های مسئول در عرصه مسجد و جوان، طرح تدوین سند تعامل مطلوب مسجد با جوان تهیه شده است که خروجی اصلی آن سندی با همین عنوان بوده که پیش روی شماست.

این طرح در سه فاز تعریف و ذیل هر فاز، گام ها و خروجی هایی ارائه شده است. در فاز اول، وضع موجود بررسی گردید و تلاش شد در این زمینه، آسیب شناسی جامعی ارائه شود. این فاز شامل آسیب شناسی تعامل جوان با مساجد و احصای سیاست ها، اقدامات و ظرفیت های مرکز رسیدگی به امور مساجد جهت تعامل مطلوب جوان با مسجد بودند. بدین منظور گام های زیر تعریف شده است:

- بررسی کتابخانه ای در حوزه آسیب شناسی با تأکید بر تعامل جوان با مسجد
- بررسی اقتضانات (عملکرد، سیاست ها، آسیب ها و ظرفیت ها) مرکز رسیدگی به امور مساجد از طریق مصاحبه و بررسی اسناد و مدارک

در فاز دوم به بررسی وضع مطلوب تعامل مسجد با جوان پرداخته شد. این فاز، شامل احصای اصول کلی و ارزش های حاکم بر تعامل مسجد با جوان بوده است. باید گفت این اصول مختص تعامل

مسجد و جوانان نیست ولی مبنای تدوین سند پیش رو است. به منظور استخراج اصول گام‌های ذیل طی شده است:

- بررسی کتابخانه‌ای در حوزه ادبیات موضوع حوزه مسجد، تربیت و جوان
- بررسی مساجد موفق در امر جوان

در فاز سوم احصای راهبردها در راستای تعامل مطلوب جوان انجام شد که خروجی آن تدوین سند راهبردی در این حوزه بوده است.

برای تدوین این سند، ضمن بررسی آیات و روایات مرتبط با امر مهم مسجد و مصاحبه با صاحب نظران، بیش از ۲۰ کتاب مرتبط با موضوع، نزدیک به ۱۸۰ مقاله مرتبط و ۴ پایان نامه که در این زمینه نوشته شده‌اند به همراه چندین گزارش در خصوص مساجد موفق کشور، مطالعه و فیش برداری شدند. به علاوه اسناد بالادستی همچون سند مهندسی فرهنگی، چشم‌انداز مساجد در افق ۱۴۰۴، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (ذیل هدف عملیاتی ۷) و سند نقشه جامع علمی کشور (ذیل راهبرد ۶) که به تفصیل یا اجمال در مورد مسجد مطالبی دارند مطرح نظر قرار گرفتند. همچنین در این خصوص، بیانات امام‌راحل و مقام معظم رهبری و پیام‌های ایشان به اجلاس‌های سراسری نماز مورد مطالعه قرار گرفته و در تدوین سند لحاظ شده‌اند. در بخش دیگری از پژوهش، اسناد مرتبط در مرکز رسیدگی به امور مساجد نیز مورد بررسی قرار گرفت. مخاطب اصلی سند، مرکز رسیدگی به امور مساجد است و اغلب اقدامات، ناظر به حیطه مسئولیت مستقیم این مرکز پیش‌بینی شده است اما به تبع امکانات بالفعل و بالقوه و شأن مرکز رسیدگی به امور مساجد در مطالبه و پیگیری اقدامات کلان و ملی، اقداماتی توصیه شده است که می‌تواند از سوی این مرکز، چه در سطح مسجد (سطح خرد) و چه در سطح سازمان‌های بالادستی (سطح کلان) برنامه‌ریزی یا مطالبه شود.

این سند از جمله اسناد بالادستی است که می‌تواند مبنای سایر برنامه‌ها همچون برنامه‌ریزی راهبردی، تدوین شاخص‌های عملیاتی، برنامه‌های اجرایی معاونت‌ها و... قرار گیرد. به دلیل لزوم رعایت اختصار در سند و حفظ ماهیت بالادستی، اقدامات به صورت موجز بیان شده که هر یک برای اجرایی‌بایستت تفصیل یابد. البته مناسب بود که سند مسجد تراز پیش از این سند تهیه و تدوین شود که در این صورت انسجام و هماهنگی بالاتری احساس می‌شد. در هر صورت، پس از

تدوین اسناد هم‌تراز، لازم است اسناد باهم‌نگری شوند و یکدیگر را تکمیل و تقویت کنند تا به اقدام‌هایی منسجم دست یافت.

واضح است که اصلاح تعامل مسجد با جوان علاوه بر اقداماتی که مستقیماً مرتبط با این قشر است در گرو اقداماتی جهت بهبود کلیت ارکان مسجد است. بنابراین بخشی از اقدامات به‌طور مستقیم مختص این قشر است و برخی اقدامات ناظر به بهبود کلیت ارکان مسجد.

ساختار این سند به صورت پنج سطحی و مشابه بسیاری از اسناد بالادستی موجود نظام جمهوری اسلامی ایران، تدوین شده است:

■ **چشم‌انداز:** که برای یک افق ۱۰ ساله قابل تحقق است؛

■ **رویکرد اساسی:** که برآمده از جهت‌گیری کلی سند، چشم‌انداز و ناظر به اهداف کلان نوشته شده است.

■ **اهداف کلان:** که ذیل پنج عرصه دسته‌بندی شده‌اند. (۱۱ هدف کلان)

■ **راهبردها:** ذیل هر هدف کلان تعدادی راهبرد نوشته شده است. (۴۰ راهبرد)

■ **اقدام‌ها:** عملیاتی‌ترین سطح سند که مرکز می‌تواند اجرا کند و یا اجرای آن را تسهیل کند. (۲۷۷ اقدام)

به‌منظور حفظ و نمایش نظم منطقی اهداف کلان، راهبردها و اقدامات در فرایند پژوهش مدلی پنج‌بخشی طراحی شده است. اجزای مدل عبارت است از:

« نظام تأمین و تعاملات سرمایه‌انسانی

این زیر نظام شامل چهار بخش تشکل‌های مسجد (همچون بسیج و کانون فرهنگی)، فعالان مسجدی، اهالی مسجد و خادمین مسجد است که به مباحث سرمایه‌انسانی اداره مسجد زیر نظر امام جماعت و هیئت‌امنا و روابط بین ایشان در راستای تعامل مؤثر با جوانان در مسجد می‌پردازد.

« نظام مدیریت مسجد »

هر نهادی برای نیل به اهداف خود، نیاز به اداره کردن و مدیریت دارد. مسجد نیز با وجود کارکردها، تعاملات و فعالیت‌های متنوع از این قاعده مستثنی نیست. زیر نظام مدیریتی متشکل از امام جماعت (به عنوان مدیر طبیعی مسجد) و هیئت‌امنا و شورای فرهنگی (به عنوان ستاد برنامه‌ریزی و پشتیبانی) است.

« نظام نرم‌افزاری »

زیر نظام نرم‌افزار مسجد شامل سه بعد «محتوا و پیام»، «قالب و ابزار» و «زیر ساخت» است. دو بعد «محتوا و پیام» و «قالب و ابزار»، ارتباط مستقیمی با اهداف فرهنگی تبلیغی مسجد در تعامل با جوان دارد. منظور از پیام‌ها همان مفاهیمی است که هر فعالیتی در مسجد با هدف القای آن‌ها انجام می‌گیرد. قالب‌ها، ابزارهای انتقال پیام است؛ ابزارهایی همچون منبر، دعوت غیرمستقیم و ...

بعد «زیر ساخت» ناظر به نظام‌های اطلاعاتی و ساختاری مطلوب جهت بسترسازی عملکرد بهینه مساجد در حوزه جوان است. این زیرساخت‌ها هر چند عمدتاً از سوی نهاد‌های بالادستی طراحی می‌شوند اما از آنجا که زمینه‌ساز و پیشران عملکرد بهینه مساجد محسوب می‌شوند می‌توانیم مسائل مربوط به آن را ذیل بخش نرم‌افزاری مسجد محسوب نماییم.

« نظام سخت‌افزاری »

عناصر فیزیکی و پشتیبان فعالیت‌های مسجد، نظام سخت‌افزاری مسجد هستند. «بودجه»، «تجهیزات و امکانات» و «کالبد» سه بعد مهم و اثرگذار سخت‌افزاری در تعامل جوان با مسجد می‌باشند.

« نظام ارتباطات محیطی مسجد »

اگر نهاد مسجد همچون گذشته بخواهد در جامعه اثرگذار باشد، ناگزیر به تعامل جدی با سایر نهاد‌های اجتماع است. مسجد بار و یکردهی نظام‌مند، یک سیستم باز است که از محیط خود و سایر نهادها ورودی می‌پذیرد و بر آن‌ها اثرگذار است. این تعاملات بر حسب نزدیکی و یادور بودن محیط

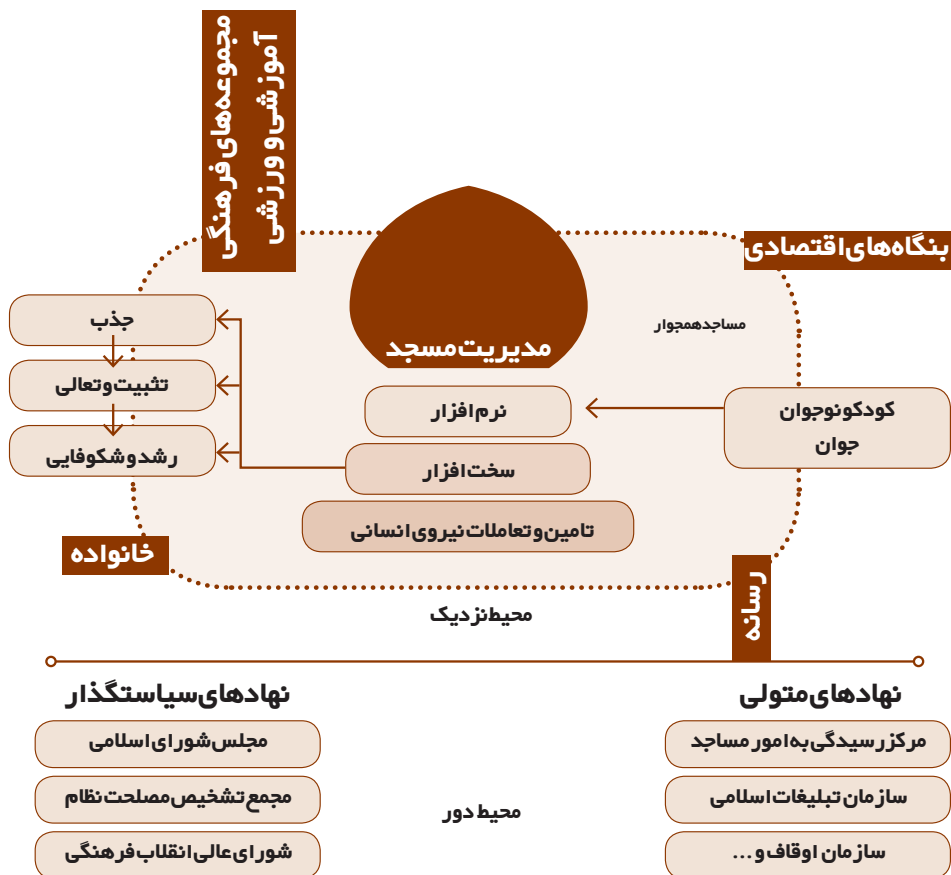
به دودسته «ارتباطات با محیط نزدیک» و «ارتباطات با محیط دور» تقسیم می‌شوند. تعامل با محیط نزدیک مسجد در حوزه جوان به پنج بخش زیر تقسیم می‌شود:

- تعامل با خانواده
- تعامل با نهادهای فرهنگی، آموزشی و ورزشی
- تعامل با بنگاه‌های اقتصادی
- تعامل با سایر مساجد (سایر مساجد محله و منطقه، مسجد جامع و مصلی شهر)
- رسانه

محیط دور که به طور غیر مستقیم ولی جدی بر مسجد اثر گذارند در این سند اعم از سیاست‌های سازمان‌های بالادستی متولی مساجد یا نهادهای سیاست‌گذار فرهنگی است. لذا ارتباطات طولی که در محیط دور مسجد ساخته و پرداخته می‌شوند در دودسته‌ی ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرند:

- نهادهای سیاست‌گذار
- نهادهای متولی و مؤثر در حوزه مسجد

شکل ۱: مدل تعامل مسجد و جوان

«بررسی وضع موجود تعامل مساجد با جوان

وضع موجود نشان می‌دهد مسجدی که می‌بایست محور پویش جامعه در راستای عبودیت فردی، اجتماعی و تمدن‌ساز باشد عموماً جایگاه اصیل خود را از دست داده است؛ به گونه‌ای که کارکردهای آن تحدید شده، پاسخ‌گوی نیازهای مردم نیست و به تبع، حضور جوانان در مساجد کم‌رونق شده است، به عبارتی ساده‌تر می‌توان گفت مسجد که خود وجودی حی و پر نشاط و جوان است به سبب برخی برداشتهای ناقص و حداقلی از کارکردهایش به موجودی پیر و فرتوت بدل شده است. این مسئله را می‌توان از جنبه‌های مختلفی بررسی نمود.

در این بخش آسیب‌هایی که در برخی مساجد وجود دارد در شش بخش نظام مدیریتی، نظام تأمین و تعاملات نیروی انسانی، نظام نرم‌افزاری، نظام سخت‌افزاری و نظام ارتباطات محیطی ارائه می‌شود. وضع موجود حاصل پژوهشی جامع بوده است که در جریان آن، کتب، مقالات و پایان‌نامه‌های مرتبط مورد بررسی قرار گرفته‌اند و همچنین مصاحبه و مشاهده‌های میدانی بر غنای مطالب افزوده است.

بخش پایانی، تشریح آسیب‌ها از منظر تمدنی است. از آنجاکه مسجد و تمدن نسبت به یکدیگر دارای تأثیر و تأثر است می‌توان گفت احیای مسجد، احیای تمدن اسلامی است و در صورتی که

مسجد، در ایران اسلامی احیا شود انتظار می‌رود سیر بلاد اسلامی نیز به سمت آرمان تمدن اسلامی تسهیل و تسریع شود.

« نظام‌مدیریتی

از جنبه مدیریت مسجد، با مفروض داشتن جایگاه اصیل امام جماعت به‌عنوان مدیر طبیعی مسجد، مهم‌ترین آسیب، فاصله گرفتن امام جماعت از امامت و مدیریت مسجد و در بخش دیگر، ضعف در عملکرد هیئت‌امناست. در این بخش آسیب‌ها در دو عنوان کلی «آسیب‌های زمینه‌ای» و «آسیب‌های اختصاصی وضع موجود تعامل جوانان با مسجد» ارائه می‌گردد.

در بخش آسیب‌های اختصاصی در حوزه تعامل مسجد با جوانان باید گفت آسیب‌هایی که در مورد برخی ائمه جماعت مصداق پیدا می‌کند عبارت است از: «عدم درک ضرورت حضور و نقش‌آفرینی جوانان در مسجد، ضعف مهارت ارتباطی در تعامل با جوانان، عدم سهیم کردن جوانان در تصمیم‌گیری و اداره امور، ضعف حضور و نبود جایگاه تربیتی - نظارتی در برنامه‌های تشکل‌های مسجدی، ناتوانی در جذب جوانان به دلایلی همچون کبر سن امام جماعت، ناآشنایی با اقتضائات و مسائل جوانی و فقدان خصوصیات جذاب از منظر جوانان».

در مقام تشریح آسیب‌های زمینه‌ای مرتبط با مدیریت مسجد می‌توان به «عدم اهتمام امام جماعت به مدیریت مسجد و واگذاری آن به اغیار به سبب تعدد اشتغالات وی، ضعف دانشی و مهارتی در رهبری جماعت، ضعف در جلب مشارکت و وحدت‌آفرینی میان ارکان مسجد، عدم درک جایگاه محوری خود در اداره مسجد، عدم تعامل مؤثر با محیط بیرونی مسجد همچون نهادهای منطقه‌ای و بافت محلی» اشاره نمود. البته خلأهای محتوایی و روشی حوزه علمیه در تربیت امام جماعت به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد در امر پرورش ائمه جماعت مسجد را نباید از قلم انداخت.

در بخش آسیب‌های اختصاصی هیئت‌امنا، مواردی همچون: «فقدان نگاه فرهنگی تربیتی و به تبع عدم اهتمام به جذب جوانان به مسجد، عدم پشتیبانی مادی و معنوی از تشکل‌های فرهنگی جوانان و ضعف در مشارکت دهی جوانان در مقام تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های مسجد» به‌عنوان آسیب‌های اصلی محسوب می‌شوند.

در بخش هیئت‌امنا نیز می‌توان به زمینه‌های آسیب‌زا همچون «اعمال حاکمیت بر کلیه امور

مسجد، اختلاف نظر با امام و تشکل های مسجدی، کهولت سن، دانش اندک و غیر مرتبط، بی حوصلگی و مقاومت در برابر فعالیت های جوانان، ضعف در تأمین بودجه و امکانات سخت افزاری، عدم شفافیت در عملکرد، ایجاد تبعیض میان خواهران و برادران در تخصیص منابع و غالب بودن عوام زدگی بر ذهنیت برخی اعضا» را ذکر کرد.

« نظام تأمین و تعاملات نیروی انسانی

آسیب های مسجد از منظر نیروی انسانی در سه بخش تشکل های مسجدی، اهالی مسجد و خادم قابل بررسی است. تشکل های مسجدی به عنوان کارآمدترین بازوان فرهنگی - عملیاتی امام جماعت در امر تعامل مسجد با جوانان دچار آسیب هایی در تعامل با مسجد هستند. به لحاظ مدیریتی، احساس بعضاً نادقیق خودمختاری و خودکفایی از مسجد از مهم ترین آسیب هاست. عدم اهتمام تشکل ها به مشارکت و حضور در برنامه های عمومی مسجد، عدم تکریم شایسته ارکان مسجد به خصوص امام جماعت از فعالان، تقلیل فعالیت های تشکل ها به برنامه های محدود عبادی و فرهنگی و عدم گسترش خلاقانه و اثرگذار موضوع فعالیت ایشان، نبود نظام هماهنگ کننده تشکل های مسجدی با رویکرد جذب و درمورد تشکل های بانوان، ضعف محتوایی برخی مجالس زنانه از آسیب های عمده در این بخش است.

اهالی مسجد به عنوان مخاطبان ثابت برنامه های مسجد نیز دچار آسیب هایی هستند. احساس انحصار فعالیت های مسجد به عبادت سالمندان، برخورد نامناسب و عدم حمایت مادی و معنوی از حضور جوانان، درک نادرست از کارکردهای مسجد و فقدان انگیزه در راستای تعامل حسنه با جوانان از آسیب های اساسی در این بخش است.

خادم مسجد نیز به عنوان فردی که در وضع موجود بیشترین تعامل را با مردم داراست دچار آسیب هایی همچون: «ضعف مهارتی در تعاملات اجتماعی جهت جذب، ضعف در آراستگی ظاهری، ضعف مهارتی در تنظیم تجهیزات مسجد از جمله سیستم صوت، تعامل ضعیف و گاه تقابل با تشکل های فرهنگی، مشکلات معیشتی و ضعف شناخت از جایگاه رفیع خدمت به مسجد و ضعف در تکریم از سوی سایرین» است. از طرف دیگر نیز گاه تقابل جوانان با خادم مسجد و عدم پذیرش قوانین و مقررات مسجد و به هم ریختن ظاهری مسجد باعث تشدید این فاصله می شود.

« نظام نرم‌افزاری

نظام نرم‌افزاری مسجد به عنوان روح حاکم بر فعالیت‌ها و بخش محتوایی فعالیت‌های مسجدی، در دو بعد «محتوا و پیام» و «قالب و ابزار» که عمدتاً ناظر به فعالیت‌های درون مسجد است آسیب‌هایی وجود دارد که عبارت است: «عدم تناسب بر نامه‌های عمومی مسجد با روحیات جوان، عدم اهتمام به نقش آفرینی مسجد در موضوعات مورد نیاز یا مورد تمایل جوانان، گرایش افراطی به انجام کارهای مقطعی و زودبازده و غفلت از امر تربیت، نبود نقشه راه برای نیل از وضع موجود به مطلوب، عدم رعایت اقتضانات گونه‌های مساجد شهری و روستایی و انواع مخاطبان، عدم تعادل شور و شعور و ضعف نوآوری در تبلیغ دینی و در یک کلام فقدان نظام نیازسنجی از جوانان و برنامه‌ریزی متناسب با نیازهای اولویت‌دار». علاوه بر موارد بالا استفاده خلاقانه از ابزارهای تبلیغی متنوع برای رساندن پیام و نهایتاً کمبود سامانه بازخورد‌گیری از آنچه به جوانان عرضه می‌شود و پیام‌سنجی اقدامات صورت گرفته از ضعف‌های نظام محتوایی است.

در بعد «زیرساخت» که ناظر به زمینه‌های ساختاری و اطلاعاتی است که پیش‌ران و انگیزاننده فعالیت‌های مسجدی محسوب می‌شود آسیب‌های ذیل وجود دارد: «ضعف در نظام‌های ارزیابی، نبود نظام سطح‌بندی مساجد در حوزه فعالیت‌های مرتبط با جوان، عدم طراحی الگوی تعامل مسجد با سایر نهادها، به‌روز نبودن نظام‌های اطلاعاتی در عرصه فعالیت‌های مساجد در حوزه جوان، عدم وجود بسترهایی جهت شبکه‌سازی مساجد».

« نظام سخت‌افزاری

نظام سخت‌افزاری متشکل از سه بعد کالبد، بودجه و تجهیزات و امکانات است. آسیب‌های کالبدی مسجد عبارت است از: «کمبود فضا و عدم تناسب آن برای فعالیت و استفاده جوانان و تشکل‌های مسجدی، ضعف در جذابیت نمای داخلی برای جوانان و گاه تجمل‌گرایی‌های بیهوده که بیشتر برای جوانان دافعه دارد، عدم رعایت استاندارد ساخت بر اساس سرانه و سطح دسترسی مردم به مسجد، راه‌اندازی بی‌رویه واحدهای تجاری در جوار مسجد و عدم تناسب فعالیت ایشان با روح مسجد که گاه موجب نگرانی و اعتراض جوانان متدین می‌شود، ضعف ایمنی بنا در برابر حوادث، عدم رعایت عدالت و کرامت در تخصیص مکان برای بانوان، خانه عالم و مکانی برای بانوان معذور و دوری معماری مساجد از معماری اصیل اسلامی و ایرانی».

آسیب‌های سخت‌افزاری از منظر بودجه عبارت است از: «ضعف در هدایت بودجه‌های مسجد به سمت حمایت از جذب جوانان به مسجد، ناتوانی در تأمین مالی فعالیت‌های مرتبط با جوان، ضعف در ساماندهی و ترغیب سنت وقف برای امور آموزشی تربیتی مساجد، مخدوش شدن اعتبار مسجد در تأمین هزینه‌ها به سبب ابهام در منابع و مصارف»

از منظر تجهیزات و امکانات، آسیب‌های سخت‌افزاری را می‌توان به شرح ذیل برشمرد: «در نظر نگرفتن جاذبه‌های ثانوی مباح در راستای جذب جوانان به مسجد، ضعف امکانات آموزشی در مسجد، ضعف در رعایت نمودن استانداردهای تأسیسات برودتی و حرارتی، نبود تجهیزات صوتی استاندارد در مساجد، عدم تجهیز مساجد به ابزارهای روزآمد جهت تسهیل امر تبلیغ و ضعف در رسیدگی به وضعیت کتابخانه مساجد و بسته بودن مسجد در اغلب اوقات روز»

« نظام ارتباطات محیطی

نظام ارتباطات محیطی مسجد در دو بعد ارتباطات با محیط نزدیک و ارتباطات با محیط دور با چالش‌های متعددی مواجه است. آسیب‌های مرتبط با ارتباطات مسجد با محیط نزدیک عبارت است از: عدم ارتباط مسجد با نهادهای فرهنگی آموزشی محله همچون مدرسه، مؤسسات فرهنگی، ورزشی و سرگرمی محل و پارک‌ها، پایین بودن جایگاه مسجد در فضای مجازی، بازی‌های رایانه‌ای و نوشت افزار، رشد بی‌رویه نهادهای رقیب مسجد و تحت الشعاع قرار دادن کارکردهای اصیل آن، ناآگاهی خانواده‌ها از عوامل جذب فرزندان به مسجد و تقابل با حضور فرزندان در مسجد در برخی موارد، ضعف نقش آفرینی مسجد در مدیریت محلی و منطقه‌ای، پایین بودن جایگاه مسجد در رسانه ملی و نبود ارتباطات نظام‌مند مساجد در سطح منطقه و شهر. از جنبه ارتباطات مسجد با محیط دور که مشخصاً نقش آفرینی سازمان‌های متولی و سیاست‌گذار در امر مسجد مدنظر است، می‌توان به آسیب‌های ذیل اشاره نمود: «غفلت سازمان‌های متولی امور جوانان از ظرفیت عظیم مساجد، کمبود امام جماعت فعال و اثرگذار در سطح کشور، عدم هماهنگی و ابهام در حیطه مسئولیت دستگاه‌های متعدد متولی، فقدان سیاست‌گذاری کلان و جامع در حوزه مسجد، بی‌توجهی نهادهای حکومتی به امر عمران مادی و معنوی مسجد، نبود بانک اطلاعاتی جامع از وضعیت مساجد کشور».

« آسیب‌شناسی مسجد از منظر تمدنی

مسجد عنصری محوری در نظام تمدنی است که هم متأثر از جهت‌گیری‌های جامعه است و هم اثرگذار بر آن. لذا در تحلیلی کلان می‌توان گفت مسائلی در رویارویی دو تمدن غربی و اسلامی به وجود آمده که به تبع تغییر در سبک زندگی و ساختارهای اجتماعی، مسجد از جایگاه اصیل خود فاصله گرفته است و پویایی و استقبال عامه از مسجد تحت تأثیر قرار گرفته است. تهاجم فرهنگی، اقتضائات جامعه شبه مدرن همچون تغییر در کارکردها و نقش‌های رفتاری خانواده، دگرگونی شیوه‌های ارضای نیازها، تنافی ساعات انجام عبادات یومیه با سایر اشتغالات معمولی، توسعه شهری و ساختارهای معماری جدید، عدم توجه به ساخت مسجد در بافت شهری جدید، ضمنی شدن عبادات ذیل سایر فعالیت‌ها، احساس کمبود وقت برای مشارکت در برنامه‌های مسجد، غلبه فردگرایی و خانگی شدن فعالیت‌های فوق برنامه از یک طرف و برنامه‌های متمرکز عبادی به ظاهر پرشور و با جمعیت فراوان، حول افراد شاخص (سخنرانان و مداحان مشهور) در مساجد جامع و یا حسینیه‌ها و حتی ورزشگاه‌ها از جمله مواردی است که جایگاه اصیل مسجد را به مخاطره انداخته است.

«مقدمه»

مسجد از ارکان محوری تمدن اسلامی و خیمه‌گاه حکومت صالحان است. بر اساس آموزه‌های اسلامی و با توجه به سنت رسول الله و ائمه طاهرين صلوات الله عليهم، تعلیم و تربیت و بسیج و سازمان‌دهی انسان‌های مؤمن و انقلابی حول کلمه توحید و ولایت برای دستیابی به اهداف والا، از کارکردهای چندگانه این بنای عظیم و سازنده است. برای دست‌یازیدن به این هدف والا، جوانان نقش‌آفرینی ممتازی دارند؛ چراکه، جوانان با داشتن ممیزاتی همچون خستگی‌ناپذیری و امید و ابتکار، عامل اساسی در حرکت جامعه به حساب می‌آیند.

نکته مهم دیگر این است که تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران همچون برپایی تمدن عظیم اسلامی و آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تلاشی جهادگونه و همه‌جانبه در همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است که جوانان نقش اساسی در آن دارند و نیل به این اهداف نیازمند برخورداری کشور از سرمایه عظیم جوانان عالم، متقی و مجاهد است؛ جوانانی که در مسیر تعالی خویش، بار ایجاد تمدن عظیم مهدوی را بر دوش کشند، نظام اسلامی را بارور نموده و برای جهانیان الگویی الهام‌بخش باشند.

هر چند از ابتدای برپایی نظام جمهوری اسلامی ایران، تلاش‌های گسترده‌ای در زمینه‌های

فرهنگی - تربیتی صورت گرفته است؛ اما امروزه شاهد گسست‌های فرهنگی - ساختاری جدی در حوزه تعامل جوانان با مسجد هستیم که ریشه‌های این مسئله در تهاجم فرهنگی، کم‌تحرکی مساجد امروز، آسیب‌های نهاد‌های فرهنگی - تربیتی و نهایتاً کم‌توجهی سازمان‌های متولی و سیاست‌گذار در عرصه فرهنگ و مسجد قابل جست‌وجوست. لذا جهت تقویت هویت تمدنی و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران در راستای تربیت و هدایت بزرگ‌ترین سرمایه‌های نظام اسلامی یعنی جوانان، موضوع تعامل مطلوب جوانان با مسجد از اولویت‌های اساسی انقلاب اسلامی برای وصول به اهداف والا است. تحقق این هدف نیازمند ترسیم نقشه راهی است که در آن اصول حاکم، راهبردها و اقدامات لازم در این مسیر به صورت شفاف و دقیق مشخص شده باشند.

پیرو تأکیدات مقام معظم رهبری مبنی بر توجه به قشر جوان و موضوع مسجد و در راستای تحقق راهبرد جوان‌سازی مرکز رسیدگی به امور مساجد، موضوع تعامل مطلوب مسجد با جوان در دستور کار معاونت فرهنگی مرکز رسیدگی به امور مساجد قرار گرفت و پس از تصویب، با شکل‌گیری حلقه‌ها و انجام اقدامات کارشناسی - پژوهشی در دفتر مطالعات و پژوهش‌ها و هیئت اندیشه‌ورزی مسجد، سندی با عنوان «سند تعامل مسجد و جوان» تنظیم شده و به مسئولان ذی‌ربط تقدیم شد. در تنظیم این سند تلاش شده با شناخت آسیب‌شناسانه وضع کنونی مساجد و فهم وضع مطلوب مسجد در تعامل با جوان، اصول و ارزش‌های حاکم، چشم‌انداز، اهداف کلان و راهبردهایی جهت تحقق آن‌ها تبیین شود. امید است این تلاش‌ها مورد رضایت حضرت بقیه‌الله الاعظم (عج) و نائب بر حق ایشان قرار گرفته باشد.

سند پیش‌رو که حاصل تلاش گروهی از پژوهشگران در دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) است، در چندین بخش تنظیم شده است. در بخش اول به تعریف کلیات و مفاهیم اصلی مندرج در سند پرداخته شده است. بخش دوم به بیان اصول تعامل مطلوب مسجد با جوانان اختصاص یافته است. در ادامه چشم‌انداز مرکز در تعامل مطلوب مسجد با جوانان و اهداف کلان، راهبردها و اقداماتی که برآمده از دو مختصات آسیب‌شناسی وضع موجود و مسجد تراز اسلامی است، ارائه شده است. الگوی تنظیم اهداف کلان، راهبردها و اقدامات تا حدودی مشابه الگوهای سندنویسی رایج در کشور و بر اساس رویکرد نظام‌مند به مسائل است.

اهداف کلان، راهبردها و اقدامات در پنج حوزه کلی دسته‌بندی شده‌اند؛

- نظام تأمین و تعامل نیروی انسانی،
- نظام مدیریتی،
- نظام نرم‌افزاری،
- نظام سخت‌افزاری،
- نظام ارتباطات محیطی،

این پنج حوزه، عرصه‌های مهم فعالیت مسجدند که هر یک با چالش‌ها و مسائلی مواجه‌اند. به تبع چشم‌انداز و اهداف مرکز رسیدگی به امور مساجد، در این سند راهبردها و اقداماتی برای بهبود پیشنهاد شده است که در یک افق ده‌ساله بعون الله تعالی با عزم و جدیت و مدیریتی جهادی قابل اجرا و دست‌یافتنی است.

در بخش پایانی این سند برای احتراز از افتادن در ورطه سندنویسی، ستاد اجرایی سازی سند و ترکیب آن معرفی شده است که ان شاء الله با قوت، اجرایی سازی این مهم را بر نامه‌ریزی، هدایت و نظارت نماید.

« تعریف مفاهیم و کلیات

« تعامل

تعامل، همان رفتار نیت‌مند است که افراد در جامعه نسبت به هم دارند. هرگاه عملی از شخصی سرزند که با پاسخ از سوی فرد دیگر همراه باشد، اصطلاحاً به این عمل متقابل دوسویه، تعامل یا کنش متقابل گفته می‌شود.

« جوان

جوان بر اساس تعاریف متعارف به کسی گفته می‌شود که در محدوده سنی ۱۸ تا ۲۹ سالگی قرار دارد. البته می‌توان این مرحله را تا حدودی معادل بخشی از دوره وزارت (مربوط به هفت سال سوم زندگی) و هفت سال چهارم بر اساس روایات دانست. توان و قدرت یافتن، حس استقلال، رسیدن به سن قانونی، صلاحیت یافتن برای مشارکت سیاسی و اجتماعی جدی، دغدغه ازدواج، اشتغال و مسکن مؤلفه‌هایی است که علاوه بر تحصیل و اوقات فراغت از ویژگی‌ها و شاخص‌های اساسی این دوره از زندگی و جوانان در این دوران است.

« تعامل مطلوب مسجد و جوانان

تعامل، رابطه‌ای دوطرفه است که قابلیت بهبود مستمر دارد. تعامل، فراهم کننده زمینه و بستر اعمال راهبردهای تربیتی، حمایت و مسئولیت دهی است. قاعده کلی این است که هر چقدر تعامل، به صورت چهره به چهره و متناسب با تک تک افراد باشد، زمینه اعمال راهبردها به صورت دقیق تر فراهم شده، احتمال موفق بودن فرآیند رشد، بیشتر خواهد شد. تعامل مطلوب لزوماً به معنای کثرت در دفعات تعامل نیست، بلکه به معنای تنظیم روابط و برقراری روابط ضروری و لازم برای رشد است. تعامل مطلوب مسجد و جوانان، به منظور زمینه سازی برای برآورده کردن نیازهای طبیعی و فطری ایشان، همچنین هدایت آنان برای تحقق آگاهانه و اختیاری تمامی مراتب حیات طیبه شان از طریق راهبردهای حمایت و مسئولیت دهی است. این تعامل، زمینه های مناسب تکوین و تعالی پیوسته ی هویت آنان را در راستای شکل گیری و پیشرفت جامعه اسلامی فراهم می آورد.

« اصول

اصول، جمع اصل است و به رابطه‌ی مقرر میان پدیده‌ها یا عوامل گفته می شود. اصول به مثابه معیار و راهنمای عمل از عوامل سهیم و تأثیر گذار در جریان یک فعل مشخص بوده و منشأ انتخاب روش‌های می باشند؛ به این ترتیب چگونگی تحقق غایت فعل مورد نظر را نشان می دهند. اصول، ماهیتی ثابت و نسبتاً پایدار دارند و اموری حقیقی و منبعث از ارزش‌ها هستند.

« چشم انداز

چشم انداز، معرف وضع مطلوب دست یافتنی است. چشم انداز تعامل مطلوب جوانان با مسجد، با توجه به آسیب شناسی های انجام شده و با الهام از ویژگی های مسجد تراز ترسیم شده است. این چشم انداز، قابلیت دستیابی در بازه زمانی ۱۰ ساله را داراست.

« اهداف کلان

اهداف کلان، موقعیت‌ها یا نتایج خاصی هستند که مسجد در مسیر تحقق چشم انداز خود در حوزه تعامل مطلوب با جوانان باید به آن‌ها دست یابد. تحقق اهداف کلان، نیازمند تدوین راهبردهای مشخص است.

« راهبرد

راهبردها، بایدها و نبایدهای برآمده از هست‌ها و نیست‌ها برای تحقق اهداف کلان و چشم‌انداز هستند. راهبردها بر عملکرد بلندمدت سازمان اثر می‌گذارند و حلقه اتصال اهداف کلان با اقدامات هستند. در راهبرد، چگونگی رسیدن به هدف ترسیم می‌شود.

« اقدام

اقدام، مجموعه‌ای منسجم از قوانین، مقررات، رویه‌ها و فعالیت‌هایی هستند که در کنار هم، تحقق یک راهبرد را رقم می‌زنند. اقدامات، عملیاتی‌ترین سطح در تدوین راهبرد را تشکیل داده و عینی‌ترین بخش در مرحله اجرای راهبرد هستند. اقدامات دارای زمان‌بندی و قابل اندازه‌گیری هستند.

« رویکرد نظام‌مند

در سند پیش‌رو، رویکرد نظام‌مند - به عنوان یکی از رویکردهای جامع و در عین حال ساده در برنامه‌ریزی - لحاظ شده است. بر این اساس جوانان، ورودی‌های این نظام هستند و نظام مدیریت، نظام نرم‌افزاری، نظام سخت‌افزاری و نیروی انسانی، عوامل مؤثر در فرایندهای داخلی تلقی می‌شوند. تعامل و ارتباطات، مرزهای این نظام با محیط نزدیک و دور را شکل می‌دهند و نهایتاً خروجی این سیستم، بهبود فرایند جذب و تثبیت جوانان به مسجد و فرهنگ اسلامی و رشد و تعالی آن‌ها در این فضا خواهد بود.

«اصول تعامل مطلوب مسجد و جوان

« ولایت محوری

ولایت محوری به معنای توجه دادن برنامه ریزی‌ها به نقش محوری امام حیّ موعود و بصیرت افزایی و حرکت به سمت امام عصر علیه السلام با اقتدا به ولی فقیه زمان و تقویت آرمان‌های اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله است. در اندیشه اسلامی، انسان‌ها گریزی از ولایت پذیری ندارند؛ آنچه انسان‌ها را از یکدیگر متمایز می‌کند، پذیرش ولایت خدا و رسول و ائمه هدی و نایبان ایشان در هر عصر که ولی فقیه جامعه است یا پذیرش ولایت شیطان و اذنان اوست. بدین ترتیب مسئله ولایت، تعیین کننده مرز دوستی‌ها و دشمنی‌ها و طبیعتاً وحدت آفرین است.

بر اساس این دیدگاه، ولایت در همه سطوح اجتماع، از نظام کلان اداره کشور تا محله، گسترده شده و مسجد به عنوان سنگر راهبردی اسلام - با محوریت امام جماعت، همانا استمرار ولایت الله در کوچک‌ترین واحدهای اجتماعی است. لذا مسجد جلوه بارز ولایت پذیری، دشمن ستیزی و وحدت آفرینی در مسیر حق در جامعه اسلامی است.

« تکریم و تعالی جوانان

فعالیت‌های مسجد برای همه مخاطبانش بایستی بر محور تربیت تعریف شده باشد و محور تربیت، توجه جدی به کرامت نفس و رشد است. انسان در دوره جوانی بیش از هر چیز نیازمند احترام و تکریم است؛ تکریمی که در آن از او مسئولیت خواسته شود و برای اجرای مسئولیت‌ها از حمایت و اختیار لازم برخوردار باشد. در این دوره جوان به دلیل حضور در عرصه اجتماعی، احتمال خطا دارد و چه نیکوست که این خطا از سوی اهل مسجد با دیده تغافل نگریسته شود و با مناعت طبع، زمینه رفع اشکال و رشد و تعالی جوان ایجاد شده و او را آماده پذیرش مسئولیت‌های مهم جامعه نمایند. برخورد توأم با احترام و تکریم جوان، زمینه‌ساز استمرار ارتباط وی با مسجد و اشاعه فرهنگ مسجد و نماز است. بر اساس الگوی اسلامی، تربیت با اخلاق خوش و حب ایمانی اثر گذارتر است و باید در تعامل‌های ارکان مسجد با جوان و استفاده از روش‌های تربیتی بدان اصالت داد.

« جامعیت

مسجد در نگاه اسلامی، معبد یا صومعه نیست که تنها به عبادت فردی اختصاص یافته باشد. این مکان مقدس، اگرچه بهترین مکان برای خلوت مؤمنانه با حضرت حق است، در عین حال آوردگاه امت اسلامی است که با برخورداری از کارکردهای چندگانه، به صورت هم‌زمان به ساحت‌ها و شئون مختلف حیات انسان توجه دارد. مسجد به سبب جامعیتی که دارد، همه ابعاد و انواع هویت فردی، جنسیتی، دینی، قومی، ملی را در نظر داشته و انواع نیازهای معنوی و حتی مادی آحاد بشر را - از پیش از تولد تا پس از مرگ - پاسخگو است.

الگوی تعاملی مسجدی روش‌های خلاقانه و چندگانه قابلیت اجرا را داراست و روح الهی حاکم بر فضای مسجد با حضور مریبان دلسوز مسجدی، امکان تربیت افراد شایسته را مهیاء می‌سازد. تنوع در زمینه‌های حضور، برنامه‌های تربیتی جوانان و عرصه‌های نقش‌آفرینی ایشان و در نظر گرفتن سطوح مختلف بینشی و گرایش‌های افراد، از ظرفیت‌های بالقوه مسجد است که با رعایت اصل جامعیت می‌تواند شکوفاتر شود. این مهم با تأکید بر همه ظرفیت‌های تشکلی مسجد محور، ایفای نقش نهادهای رسمی و غیررسمی صورت توأمان و مکمل و نهایتاً تمرکز نظام و دولت بر سیاست‌گذاری و واگذاری حداکثری امور به مسجد محقق می‌گردد.

« تدریج، پیوستگی و تناسب

هر فعالیت تربیتی، اگر بخواهد موفق بوده و بیشترین اثر را داشته باشد، باید متناسب با ویژگی‌های انسان و اقتضائات باشد. تعامل مطلوب مسجد با جوان نیز از این امر مستثنی نیست. تناسب زمینه‌ها و عوامل تربیت با اقتضائات و اهداف، تناسب کالبد با اهداف تربیتی و اقتضائات، تناسب محتوا و روش با استعدادها و اقتضائات هر موقعیت، انعطاف و پویایی، تناسب مسئولیت‌ها با شایستگی‌ها، تناسب اختیار با مسئولیت، تناسب حمایت و مسئولیت، تناسب تشویق با هدف اصلی و حتی تناسب مجازات با خطا از عواملی است که منجر به استمرار در تربیت و جذب و شکوفایی استعدادها و جوان خواهد شد. به علاوه، تناسب و اعتدال در پرداختن به ساحت‌ها، ظرفیت‌ها و استعدادها و جوان و رعایت تناسب مراحل تعلیم و تربیت در برنامه‌ها با ملاک‌های تعیین مراحل یکی از اصول ناظر به تعامل مطلوب است.

از سوی دیگر با توجه به صیوررت تدریجی انسان، فعالیت‌های تربیتی باید تدریجی و پیوسته باشند. توجه به تدریجی بودن رشد جسمی و روحی جوان، افزایش تدریجی مسئولیت‌ها، کاهش تدریجی حمایت‌ها، اهمیت تداوم و پیوستگی در برنامه‌های تربیتی و... مباحثی است که در برنامه‌ریزی‌ها، اقدام‌ها و ارزیابی‌ها لحاظ شوند. پیوستگی در برنامه‌ها و سطح‌بندی محتوا متناسب با مخاطب، یکی دیگر از اصول است که منجر به ثبات و پیوستگی ارتباط جوان با مسجد خواهد شد.

« ایفای نقش مسئولانه

تعلیم و تربیت انسان‌های مؤمن و انقلابی، یکی از کارکردهای چندگانه مسجد است. برای این که این مهم به بهترین شکل تحقق یابد، باید تمامی عوامل اثرگذار بر تعامل مطلوب جوانان با مسجد، نقش خود را به خوبی ایفا کنند؛ از مشارکت حداکثری مردمی گرفته تا ایفای نقش مسئولانه نهادها و سازمان‌های عمومی جامعه در قبال مسجد؛ همچنین، خدمت‌اقتضایی و مداخله نیمه‌متمرکز حاکمیت در امر مسجد. علاوه بر موارد گفته شده باید بعد نقش‌آفرینی فردی و گروهی را در تربیت لحاظ نمود که این‌ها همگی بر اساس دو اصل سبقت در خیرات و قداست خدمت به مسجد انجام می‌پذیرد.

« تعامل فراگیر

تعامل مطلوب و اثرگذار مسجد با جوانان در گرو برقراری تعاملی فراگیر و چندجانبه است؛ از تعامل فرهنگی - ساختاری با سایر ارکان اثرگذار جامعه به خصوص خانواده و دانشگاه گرفته تا تعامل با سازمان‌ها و نهادهای عمومی. این تعامل در عرصه‌های مختلف فرهنگی، علمی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی می‌تواند باشد. به علاوه این تعامل در همه ساعات روز، روزهای هفته و ایام سال می‌تواند استمرار یابد.

سهولت دسترسی به مسجد، محوریت کالبدی آن در شهرسازی، توجه توأمان به برنامه‌های عمومی مسجد و برنامه‌های خاص جوانان در مسجد، امکان پذیرش همه اقشار و جذب حداکثری در مسجد، توجه به جذابیت ظاهری و باطنی مسجد و ارکان مسجد، نقش مهمی در برقراری این تعامل فراگیر دارد. این تعامل وقتی برخاسته از جلوه قدسی مسجد و رویکرد جهادی مؤمنان برای نقش آفرینی تمدن ساز در عرصه‌های مادی و معنوی باشد اثرگذاری مضاعفی خواهد داشت.

« همگرایی و انسجام

همه تلاش‌هایی که برآمده از دواصل ایفای نقش مسئولانه و تعامل فراگیر است در صورتی مؤثر است که به صورت همگرا و منسجم اعمال شود. همه ارکان درون مسجد از جمله «امام جماعت، شورای فرهنگی و هیئت امناء، تشکل‌های مردمی» و در سطحی بالاتر «همه مساجد و نهادهای تربیتی» و در سطحی دیگر «همه سازمان‌های متولی امر مسجد» باید به صورت منسجم و همگرا عمل کنند تا نتیجه آن رشد متوازن ابعاد مختلف شخصیتی مخاطبان مسجد به خصوص جوان باشد.

«چشم انداز تعامل مطلوب مسجد و جوان»

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم جهادی و کوشش مسئولانه و برنامه ریزی شده در راستای برپایی تمدن نوین اسلامی و زمینه سازی ظهور در افق ۱۴۰۴؛ تعامل مطلوب مسجد و جوان، تعاملی همه جانبه، مستمر، تربیتمدار و توأم با تکریم و رشد است. این تعامل با تأکید بر جایگاه محوری مسجد و مشارکت حداکثری خانواده، مردم و نهادهای رسمی و غیررسمی تربیتی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه با هدف شکوفایی استعدادهای عمومی و ویژه جوانان در همه ابعاد و مراتب حیات طیبه^۱ و رفع نیازهای فطری و متعالی آن‌ها، شکل یافته و استمرار می‌یابد.

در طراحی این تعامل بر حق و تکلیف طرفینی مسجد و جوانان متناسب با اقتضائات سنی، جنسیتی، فرهنگی و جغرافیایی تأکید می‌شود.

بدین ترتیب و از این منظر، مسجد تراز اسلامی، مسجدی است که در آن جوانان نقش آفرینان اساسی ذیل ولایت مستمره الهیه باشند. در این مسجد همه عناصر مدیریتی، تربیتی، نظام نرم افزاری و نظام سخت افزاری، توجه خاصی به این قشر به عنوان نیروی فعال امت اسلامی دارند و چنین مسجدی، مهم ترین پایگاه تعالی بخش، سازمان دهنده و جهت بخش جوانان خواهد بود.

۱ بر اساس حدیث شریف امام رضا (علیه السلام): «الإيمانُ فوقَ الإسلامِ بَدْرُ جَهْدٍ، وَالتَّقْوَى فوقَ الإيمانِ بَدْرُ جَهْدٍ وَمَا قَسَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ شَيْءٌ أَقْلُ مِنَ الْيَقِينِ؛ ایمان یک درجه از اسلام بالاتر است و تقوا، یک درجه از ایمان بالاتر است و چیزی کمتر از یقین میان بندگان تقسیم نشده است. (الکافی: ج ۲ ص ۵۱ ح ۲)

«رویکرد اساسی مرکز رسیدگی به امور مساجد در باب تعامل مسجد با جوان

- تقویت و تسهیل مواجهه‌ی هوشمندانه مسجد و اهل ایمان با جوانان؛
  - ایجاد دل‌بستگی عمیق و عملی جوانان به مبانی دین اسلام؛
  - انس‌آفرینی و زمینه‌سازی ارتباط مستمر با فضای روحانی مسجد و سیراب شدن از اصول و معارف دینی؛
  - رغبت و شوق‌آفرینی در انجام دستورات اسلامی و عمل به تکالیف؛
  - مسئولیت‌پذیری در ساخت فرهنگی، سیاسی و اقتصادی حال و آینده مملکت و امت اسلامی؛
  - مصون‌سازی در برابر تهاجم فرهنگی و پایبندی به فرهنگ خودی و افتخار به آن؛
  - قرار گرفتن در طریق سلوک ایمانی و تقرب‌الی‌الله از مسیر شریعت با محوریت مسجد تراز؛
- برای دستیابی به هدف‌الای مذکور، لازم است اهداف کلان زیر به همراه راهبردها و اقدامات متناظر در دستور کار مرکز رسیدگی به امور مساجد و نهادهای ذی‌ربط از یک طرف و اهالی مسجد و خانواده‌ها از سوی دیگر قرار گیرند. اهداف یازده‌گانه کلان به شرح زیر می‌باشند:

« اهداف مربوط به نظام تأمین و تعاملات نیروی انسانی

۱. پیوند و هم‌افزایی مسجد و تشکل‌های درون مسجدی با شاخه‌های انسجام، همگرایی و تعاون
۲. عملکرد همگرا و تکاملی تشکل‌های خودجوش فعال خارج از مسجد در حوزه جوان با محوریت دادن به مسجد و زمینه‌سازی حضور و گسترش فعالیت‌های آنان پیرامون مسجد و فرهنگ مسجدی

« اهداف مربوط به نظام مدیریتی

۱. محوریت یافتن ائمه جماعت در اداره مسجد و محیط پیرامونی، در راستای انسجام‌بخشی حمایت‌ها و حمایت از نقش‌آفرینی جوانان
۲. تحقق عملکرد بهینه‌اهالی مسجد در حوزه تعامل مستقیم با جوانان

« اهداف مربوط به نظام نرم‌افزاری

۱. استقرار زیرساخت‌ها و الگوهای ساختاری مطلوب ارتقای سطح تعاملات مسجد با جوانان
۲. در دسترس بودن تولیدات دانشی، محتوایی و محصولات مورد نیاز در راستای تعامل مطلوب جوانان با مسجد متناسب با سن و جنسیت آنان

« اهداف مربوط به نظام سخت‌افزاری

۱. سهولت دسترسی، افزایش ایمنی و تناسب فضای فیزیکی مسجد برای حضور و نقش‌آفرینی جوانان
۲. فراهم بودن امکانات زیرساختی، تجهیزات منابع مالی مورد نیاز مساجد در راستای تعامل مطلوب جوانان و مسجد

« اهداف مربوط به نظام ارتباطات محیطی

۱. تحقق نقش آفرینی محوری مسجد در محله جهت رفع نیازها (امور معیشتی، خانوادگی، اوقات فراغت) و تعالی جوانان
۲. مسئولیت‌پذیری سازمان‌های متولی فرهنگ در تعامل گسترده با مسجد در حوزه جوانان
۳. برخورداری از پشتوانه‌های سیاستی و قانونی پویا و بروز شده در راستای ارتقاء نقش آفرینی و مسئولیت‌پذیری عناصر حاکمیتی در حوزه فرهنگی - اجتماعی جوانان با تأکید بر نقش محوری مسجد

در ادامه، اهداف مذکور در پنج حوزه نظام تأمین و تعاملات نیروی انسانی، نظام مدیریت، نرم‌افزار، سخت‌افزار و نظام ارتباطات محیطی به همراه راهبردها و اقدامات متناظر با هر یک از اهداف ارائه می‌شوند.

«نظام تأمين و تعاملات
سرمایه انسانی»

«هدف کلان ۱»

پیوند و هم‌افزایی مسجد و تشکل‌های درون مسجدی با شاخصه‌های انسجام، همگرایی و تعاون مداری

راهبرد ۱

تلاش برای ارتقای حمایت مادی و معنوی ائمه جماعت و کارگزاران از تشکل‌های مسجدی به عنوان توانمندترین بازوان اجرایی، فرهنگی و نظارت بر ایشان

۱. تدوین معیارهای هدایت و ارزیابی تعامل موثر ائمه جماعت و کارگزاران مسجد با تشکل‌ها با تاکید بر نقش حمایتی، هدایتی و نظارتی ائمه جماعت
۲. تلاش برای لحاظ نمودن مؤلفه‌ی حُسن تعامل با تشکل‌های مسجدی در ارزشیابی و سطح‌بندی مساجد، ائمه جماعت و تشکل‌های مسجدی
۳. هدایت بخشی از منابع مالی مساجد برای حمایت از تشکل‌های مسجدی و توانمندسازی فعالان فرهنگی مساجد در زمینه جذب منابع مالی مردمی در راستای تعامل مطلوب جوانان با مسجد
۴. تلاش برای تسهیل استفاده بهینه تشکل‌ها از فضای عمومی مسجد و افزایش امکان حضور آن‌ها در فضای عمومی مسجد
۵. حضور نمایندگان تشکل‌های مسجدی در جلسات کارشناسی و تصمیم‌گیری مرتبط با امور مساجد در سطح نواحی و مراکز رسیدگی به امور مساجد
۶. ارتقای مرجعیت مرکز رسیدگی به امور مساجد در راستای رفع تعارض تشکل‌های خودجوش مسجدی با ارکان مسجد

راهبرد ۲

زمینه‌سازی برای افزایش حضور مؤثر تشکل‌های مسجدی در فضای عمومی مسجد و هماهنگی همه‌جانبه ایشان با امام جماعت و کارگزاران مسجد

۱. تلاش جهت توجه بیش از پیش مراکز متولی تشکل‌های فرهنگی به حسن تعامل تشکل‌ها با مسجد و نظارت ائمه جماعت و کارگزاران بر این تشکل‌ها
۲. تشویق اعضای تشکل‌ها به حضور و نقش‌آفرینی در فضای عمومی مسجد به خصوص در نمازهای جماعت و برنامه‌های عمومی مسجد
۳. فرهنگ‌سازی جهت اصیل دانستن مسجد و ضرورت محوریت آن در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و پرهیز از نگاه‌های صنفی و جانب‌دارانه
۴. تلاش در راستای بهبود تصویر امام جماعت به عنوان اصلی‌ترین حامی معنوی، فکری و تربیتی و اعضای تشکل‌ها به عنوان بازویی امین و توانمند در پیشبرد اهداف مسجد
۵. تلاش در راستای تعامل بیش از پیش نواحی و مرکز رسیدگی به امور مساجد با متولیان تشکل‌های مسجدی در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌های مرتبط

« هدف کلان ۲

عملکرد همگرا و تکاملی تشکل‌های خودجوش فعال خارج از مسجد در حوزه جوانان با محوریت دادن به مسجد و زمینه‌سازی حضور و گسترش فعالیت‌های آنان پیرامون مسجد و فرهنگ مسجدی

راهبرد ۱

رفع موانع و زمینه‌سازی حضور تشکل‌های مستقل مردم‌نهاد فعال در حوزه جوانان در مسجد

« اقدامات

۱. فرهنگ‌سازی در راستای استقبال ارکان مسجد از فعالیت‌های خودجوش مردمی در مسجد
۲. تبیین ضرورت و برکات مسجد محوری در تشکل‌های فرهنگی متمرکز بر قشر جوان در راستای مسجد محوری و همگرایی فعالیت‌های این تشکل‌ها با مسجد
۳. شناسایی گونه‌ها و مصادیق تشکل‌های مردم‌نهاد فرهنگی - اجتماعی مستقل از مسجد جهت تنظیم سیاست‌های تعاملی با این تشکل‌ها
۴. آسیب‌شناسی فعالیت‌های تشکل‌های مردم‌نهاد فرهنگی بر اساس اندیشه اصیل اسلامی و تلاش برای برطرف نمودن آسیب‌ها با محوریت مسجد
۵. رفع موانع حضور و فعالیت تشکل‌های مردم‌نهاد فرهنگی - اجتماعی مستقل در مسجد از راه‌های میان‌فردی و ساختاری
۶. حضور فعال و پدرا نه شورای فرهنگی مسجد در ساماندهی، هدایت و ایجاد همگرایی در فعالیت نهادها و تشکل‌های فرهنگی محله
۷. معارفه، مرتبط‌سازی و شبکه‌سازی مساجد و مراکز آموزشی محلی
۸. توسعه همکاری با مؤسسات آموزشی به منظور برگزاری دوره‌های آموزشی برای جوانان در مساجد

هدایت، جهت‌دهی و گسترش نظام‌مند فعالیت‌های تشکل‌های مستقل و مردم‌نهاد فعال در حوزه جوانان با محوریت مسجد

۱. تدوین راهبردهای تعامل با تشکل‌های مردم‌نهاد فرهنگی-اجتماعی مستقل از مسجد
۲. زمینه‌سازی به‌منظور همگرایی و هماهنگی مساجد با مهدیه‌ها، حسینیه‌ها، تکایا و هیئات، مبتنی بر نظام فرهنگی مسجد محور با هدف تقویت ارتباط جوانان با مسجد
۳. تلاش در راستای مسجد محور نمودن فعالیت‌های سازمان‌های فرهنگی-اجتماعی و آموزشی و مطالبه آن
۴. ایجاد ساز و کارهای مناسب جهت توزیع محتواهای مرتبط با مسجد در مراکز فعال فرهنگی و تولیدات مناسب تشکل‌های مستقل و مردم‌نهاد فعال در حوزه جوانان در مسجد
۵. تلاش به‌منظور همکاری ارکان مسجد با تشکل‌های فرهنگی در اختصاص فضای عمومی و اختصاصی به آن‌ها
۶. تشویق به برگزاری برنامه‌ها و کلاس‌های مرتبط با جوانان در ساعات قبل و بعد از نماز در مسجد و تعطیل شدن برنامه‌ها هنگام برگزاری نماز
۷. گسترش فرهنگ کتاب‌خوانی در بین جوانان از طریق حمایت از برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی توسط تشکل‌های مسجدی در مسجد
۸. حمایت از تهیه آرشیو خاطرات شهدای مسجد توسط تشکل‌های فعال در مسجد با کمک هیئت‌امنا و نهاد‌های بیرونی و عرضه آن‌ها در قالب‌های هنری و ارتقای روحیه‌ی ایمان، ایثار، مسئولیت‌پذیری و دشمن‌ستیزی
۹. زمینه‌سازی معرفی الگوهای برجسته مسجدی (از علماء، شهدا، نیکوکاران و افراد متدین چند بعدی) و تاریخ مسجد به جوانان توسط تشکل‌های مسجدی

« نظام مدیریتی

« هدف کلان ۱ »

محوریت یافتن ائمه جماعت در اداره مسجد و محیط پیرامونی، در راستای انسجام بخشی و حمایت از نقش آفرینی جوانان

راهبرد ۱

تقویت نقش محوری ائمه جماعت در مدیریت برنامه‌ها و فعالیت‌های جوانان در مسجد

« اقدامات »

۱. طراحی و تدوین نظام مدیریت مسجد بارویکرد وحدت فرماندهی به منظور اداره تربیت محور و افزایش ارتباط جوانان با مسجد و زمینه سازی تحقق آن
۲. ایجاد هیئت اندیشه ورزی مسجد توسط امام جماعت با حضور نخبگان فرهنگی - تربیتی محله به منظور رصد دائمی مشکلات و موانع جوانان و تلاش برای رفع آنها
۳. نقش آفرینی فعال شورای فرهنگی محله با محوریت امام جماعت
۴. تقویت اقتدار امامت جماعت مسجد با معرفی معاون و معین از بین روحانیون جوان، مستعد و دغدغه مند

راهبرد ۲

زمینه‌سازی بهبود ارتباط ائمه جماعت با محیط پیرامونی مسجد در راستای جذب جوانان به مسجد با در نظر گرفتن متغیرهای سنی و جنسیتی جوانان

« اقدامات

۱. زمینه‌سازی جهت تأمین محل سکونت ائمه جماعت در جوار مسجد و حضور دائمی در محل و بومی‌گزینی ائمه جماعت محل به منظور جذب بهتر خانواده‌ها و جوانان به مسجد
۲. آسیب‌شناسی و قوت‌یابی مستمر محله از حیث فعالان و فعالیت‌های محل در خصوص جوانان
۳. حضور مستمر و برنامه‌ریزی شده ائمه جماعت و کارگزاران مساجد در محیط‌های ورزشی، فرهنگی و آموزشی جهت ایجاد ارتباط و جذب جوانان به مسجد
۴. ایجاد سازوکارهای مناسب به منظور افزایش ارتباطات ائمه جماعت با اقشار مختلف محله
۵. طراحی الگوهای متنوع تشویق جوان توسط ائمه جماعت و به‌روزرسانی آن
۶. زمینه‌سازی و برنامه‌ریزی ایجاد ارتباط بین ائمه جماعت مساجد منطقه برای رسیدگی بهتر به مسائل فرهنگی-اجتماعی منطقه

« هدف کلان ۲

تحقق عملکرد بهینه ارکان مسجد و نقش آفرینی مطلوب آنان در حوزه تعامل مطلوب با جوانان

راهبرد ۱

طراحی نظام مدیریتی تسهیل‌گر و حامی تعاملات مطلوب جوانان با مسجد و زمینه‌سازی تحقق آن

« اقدامات

۱. شناسایی، تجلیل و الگوسازی از مساجد موفق در حوزه‌های نظام سخت‌افزاری، نظام نرم‌افزاری و نیروی انسانی مرتبط با جذب، به‌کارگیری و رفع نیاز جوانان
۲. طراحی و تدوین تفصیلی مؤلفه‌ها و شاخص‌های انتخاب مساجد برتر سراسر کشور با رویکرد ترویج شیوه‌های متعالی و نوین در جذب، به‌کارگیری و شکوفایی جوانان
۳. بازنگری در شیوه‌نامه اداره و ترکیب اعضای هیئت‌امنا و شورای فرهنگی مساجد به‌منظور دستیابی به الگوی مدیریتی مسجد جوان‌گرا
۴. متناسب‌سازی تعداد ائمه‌ی جماعات در هر مسجد، با بهره‌گیری از ائمه‌جماعت معین در مساجد بزرگ برای رسیدگی به امور جوانان
۵. طراحی سازوکار مناسب به‌منظور عضویت جوانان در هیئت‌امنا و حمایت از حضور و فعالیت آن‌ها
۶. زمینه‌سازی برای مشارکت دادن جوانان در برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های مسجد
۷. طراحی و تدوین نظام ارزیابی نهادها و تشکل‌های مختلف فعال در مسجد با در نظر گرفتن ملاک‌های مسجد‌گرایی و جوان‌گرایی به‌صورت توأمان
۸. حمایت از حضور شخصیت‌های برجسته و الگو برای جوانان در مراسم‌ها و برنامه‌های مساجد

۹. حمایت از برگزاری یادواره شهدای مسجد و محله با همکاری جوانان

۱۰. حمایت و هدایت هوشمندانه فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی- فرهنگی در مساجد توسط

تشکل‌های مسجدی

تشویق ائمه جماعت به برقراری تعامل مطلوب با جوانان و آموزش و توانمندسازی آنان در این امر بادر نظر گرفتن متغیرهای سنی و جنسیتی

« اقدامات

۱. تشویق ائمه جماعت به شرکت در برنامه‌های مخصوص جوانان در مسجد
۲. تشویق ائمه جماعت به داشتن برنامه سخنرانی اختصاصی و جذاب برای جوانان در ضمن برنامه‌های عمومی خود
۳. تقدیر از ائمه جماعت فعال در زمینه جذب و سازمان‌دهی جوانان از طریق برگزاری همایش ائمه جماعت جوان‌گرا
۴. تدوین بسته‌های آموزشی نحوه تعامل امام جماعت مسجد با جوانان
۵. معرفی قالب‌ها و الگوهای مؤثر جذب جوانان به مسجد و ائمه جماعت
۶. شناسایی و تبیین موانع برقراری ارتباط پایدار و عمیق بین جوانان و امام جماعت
۷. تأمین محتوا و شیوه‌ی مناسب برای ائمه جماعت به منظور برگزاری برنامه سخنرانی اختصاصی و جذاب برای جوانان
۸. مشاوره و راهنمایی ائمه جماعت در طراحی و اجرای مراسم تقدیر از جوانان موفق فعال در مسجد
۹. آموزش و آشناسازی ائمه جماعت با آثار و پیامدهای ابزارهای سرگرمی در دسترس جوانان همچون اینترنت و شبکه‌های اجتماعی
۱۰. آموزش و توانمندسازی ائمه جماعت در زمینه ارائه مشاوره‌های روان‌شناسی به جوانان و نهادهای فرهنگی-اجتماعی محله
۱۱. آموزش و توانمندسازی ائمه جماعت در زمینه ارائه مشاوره‌های ازدواج و تربیت فرزند به جوانان

۱۲. تأمین مالی ائمه جماعت به منظور فراغت آن‌ها از مسائل مالی و تمرکز بر فعالیت‌های تبلیغی و تربیتی در مسجد و محله

طراحی نظام جامع مدیریت عملکرد دائمی جماعت

« اقدامات

۱. ایجاد سازوکار کارآمد جهت جذب روحانیون نخبه به عنوان امام جماعت ثابت و معین در مسجد
۲. طراحی القاب مناسب برای امام جماعت (متناسب با سطح دانش، تجربه مسجدداری و مسئولیت در مسجد) و ارزیابی افراد بر اساس تعریف جایگاه ایشان
۳. طراحی و تدوین مؤلفه‌ها، ساختارها و شاخص‌های ارزیابی عملکرد دائمی جماعت در جذب و بصیرت‌افزایی جوانان
۴. طراحی، تدوین و پیاده‌سازی آیین‌نامه تقدیر از ائمه جماعت برتر در حوزه جذب و بصیرت‌افزایی جوانان

راهبرد ۴

آموزش و توانمندسازی نهادهای برنامه‌ریز، هماهنگ‌کننده و پشتیبان مساجد در زمینه‌ی جذب، مشارکت و رفع نیاز جوانان

« اقدامات

۱. آموزش کارگزاران و خادمان مسجد جهت تعامل بهتر با جوانان
۲. آموزش ارکان مسجد جهت راه‌اندازی صندوق خیریه به منظور اعطای وام ازدواج و تسهیل قانونی این امر
۳. ترویج فرهنگ ضرورت اشتغال جوانان و اشتغال‌زایی در میان ارکان مسجد و از طریق مسجد
۴. تقویت حضور و مشارکت نخبگان فرهنگی و علمی در مدیریت و برنامه‌ریزی مساجد با تأکید بر نخبگان جوان
۵. ایجاد سازوکار نظارتی کارآمد با هدف افزایش بهره‌وری مدیریت مساجد در زمینه‌ی تعامل با جوانان
۶. تشویق کارگزاران مسجد جهت دعوت به جوانان و خانواده‌های ایشان برای شرکت در برنامه‌های مسجد

نقش آفرینی و ارتقاء تعاملات مؤثر اهالی مسجد با جوانان

« اقدامات

۱. الگوسازی مشارکت فکری و عملی اهالی مسجد در فعالیتهایی با هدف رشد، مشارکت و شکوفایی جوانان در مسجد
۲. ترویج فرهنگ برخورد و تعامل شایسته با جوانان و تبیین ضرورت آن در بین اهالی مسجد
۳. ترویج فرهنگ واسطه‌گری توسط معتمدین بین اغنیا و جوانان نیازمند جهت کمک به وضع معیشتی جوانان نیازمند
۴. زمینه‌سازی و ایجاد سازوکارهای مناسب به منظور استفاده از ظرفیتهای علمی و تجربی اهالی مسجد در جهت جذب و گرایش جوانان غیر مسجدی به مسجد

بهبود و ارتقاء تعاملات مؤثر خادم مسجد با جوانان

« اقدامات

۱. ارزش آفرینی در خصوص جایگاه خادم مسجد و بهبود تعامل مؤثر او با جوانان
۲. استفاده از خادمان جوان، شاداب، پراکنگیزه و متقی به منظور ارتباط گیری بهتر با جوانان
۳. تدوین بسته‌های آموزشی نحوه تعامل امام جماعت و ارکان مسجد با جوانان
۴. تنوع بخشی به مفهوم خادم مسجد و استفاده از ظرفیت‌های جوانان در عرصه‌های مختلف خدمت مسجد به صورت نیروهای داوطلب در قالب طرح «مسجد یاران»
۵. توسعه همکاری و تفاهم‌نامه با سازمان وظیفه عمومی ناجا به منظور تبدیل سربازی به امریه در مساجد برای تأمین خادمان مسجد
۶. لزوم نگاه علمی به مسئله خادم و نیازهای مادی و معنوی وی و تعیین نقش او در بهبود تعاملات جوانان با مسجد
۷. کارسنجی و تخصیص تعداد خادم مناسب با توجه به سطح بندی مساجد و فعالیت‌های آن

ترویج زمینه‌های فرهنگی ساختاری تعامل برادرانه و اخلاق کار جمعی میان ارکان

مسجد

« اقدامات

۱. تقویت فرهنگ اخوت و مؤلفه‌های اخلاق حسنه در مسجد با هدف رفع زمینه‌های اختلاف انگیز
۲. گسترش قالب‌ها و الگوهای تعاملی وحدت آفرین میان ارکان مسجد
۳. الگوسازی سبک مدیریت مشورتی و تصمیم‌گیری شورایی در مساجد به منظور هم‌گرایی تصمیمات و فعالیت‌ها
۴. بررسی تجربیات و ادبیات علمی در زمینه‌ی رفع تعارض و بومی ساختن آن در حل تعارضات مساجد
۵. تبیین و ترویج مدیریت هماهنگ شبکه‌ای در مساجد
۶. تلاش در جهت مرجعیت مسئولان مناطق برای رفع اختلافات درون مسجد

«نظام نرم افزاری

« هدف کلان ۱

استقرار زیرساخت‌ها و الگوهای ساختاری مطلوب ارتقای سطح تعاملات مسجد با جوانان

راهبرد ۱

استقرار نظام سطح‌بندی مساجد در حوزه تعامل با جوانان

« اقدامات

۱. طراحی نظام جامع ارزیابی عملکرد مسجد با در نظر گرفتن ملاک‌های مربوط به جذب و به‌کارگیری جوانان
۲. طراحی نظام سطح‌بندی مساجد در حوزه تعامل با جوانان
۳. راه‌اندازی شبکه‌ی مجازی مساجد به منظور ترویج الگوهای موفق در امر تعامل مطلوب با جوانان مبتنی بر نظام سطح‌بندی

راهبرد ۲

توسعه نظام‌های اطلاعاتی به منظور دستیابی به مدیریت بهینه تعاملات جوانان با مسجد

« اقدامات

۱. طراحی و تدوین نظام جامع و مجازی رصد و ارزیابی مساجد با هدف شناسایی و حمایت از مساجد فعال و برتر در زمینه‌ی جذب، به‌کارگیری و شکوفایی جوانان
۲. طراحی و تدوین نظام جامع رصد توانمندی‌ها و ارزیابی عملکردائمه جماعت با تأکید بر شاخص‌های تعامل مطلوب با جوانان

تبیین و ترویج الگوها و روش‌های مناسب در راستای جذب، مشارکت و رفع نیاز جوانان در مسجد

۱. شناسایی الگوها و قالب‌های مختلف جذب، مشارکت و شکوفایی جوانان در مسجد با در نظر گرفتن اقتضائات جنسیتی مخاطبان و اقتضائات مسجد
۲. طراحی و تدوین سازوکارهای جذب جوانان با در نظر گرفتن نوع و رتبه مساجد و تنوع فرهنگی حاکم بر مناطق مختلف ایران
۳. الگوسازی مساجد موفق در حوزه جذب و اثر گذاری بر جوانان
۴. ایجاد سازوکار ارائه تسهیلات مادی و فکری به مساجد فعال در حوزه جذب جوانان
۵. راه‌اندازی شبکه مجازی برای مساجد به منظور ترویج الگوهای موفق در امر تعامل مطلوب با جوانان مبتنی بر نظام سطح‌بندی
۶. طراحی الگوی مطلوب نقش‌آفرینی ائمه جماعت و کارگزاران مسجد در برنامه‌های مخصوص جوانان
۷. طراحی و تدوین طرح‌های مختلف استقبال از جوانان و جذب آن‌ها به مسجد با محوریت امام جماعت و همکاری نهادها و تشکل‌های فعال در مسجد
۸. طراحی دوره‌های تخصصی روش‌شناسی برگزاری برنامه‌های فرهنگی و تبلیغی با هدف جذب و تعامل با جوانان
۹. الگوسازی و تدوین سازوکار برگزاری برنامه‌ها و مراسم‌های اختصاصی (سخنرانی، اردو، هیئت و...) برای جوانان در مسجد
۱۰. تدوین الگوی مطلوب حمایتی- تشویقی از جوانان موفق علمی- اخلاقی مسجدی
۱۱. طراحی و تدوین آیین‌نامه انتخاب و تقدیر از جوانان مسجدی نمونه به منظور تشویق جوانان به حضور در مسجد و جهت‌دهی به فعالیت‌های آن‌ها

۱۲. تدوین طرح «خادم یاری» به منظور جذب جوانان به مسجد و هویت بخشی به آن‌ها
۱۳. گسترش فرهنگ و ترویج معارف دینی مرتبط با نماز و مسجد برای جوانان به صورت دیجیتال در فضای مجازی
۱۴. طراحی مساجد تراز مجازی برای تصویر آفرینی مثبت از مسجد در ذهن جوانان با قابلیت دسترسی در هر زمان و مکان
۱۵. حمایت از ایجاد و توسعه پایگاه‌های مجازی تولید کننده و اشاعه دهنده محتوا و قالب‌های هنری، برای افزایش جذابیت‌های بصری مساجد
۱۶. طراحی و تدوین برنامه‌های مفید و مهارت‌افزا برای جوانان متناسب با سن و جنسیت
۱۷. توسعه و ترویج برگزاری برنامه‌های فرهنگی، هنری و مهارتی با محوریت مساجد به منظور جذب بیشتر جوانان
۱۸. ساماندهی فعالیت‌های مختلف قرآنی در مساجد به منظور ترویج و تعمیق مفاهیم قرآنی در بین جوانان
۱۹. تأمین تمهیدات ارائه تسهیلات به جوانان فعال مسجدی

راهبرد ۴:

طراحی الگوی تعاملات و ارتباطات مسجد با محیط پیرامونی با هدف نقش آفرینی حداکثری مسجد در رشد مادی و معنوی جوانان با در نظر گرفتن اقتضائات سنی و جنسیتی

« اقدامات

۱. طراحی و تدوین الگو و ساز و کار رقابت سازنده بین مساجد در حوزه تعامل با جوانان به منظور برانگیختن فعال مساجد به فعالیت بیش تر و یادگیری از یکدیگر
۲. تدوین و طراحی الگوی همکاری بین نهادهای مرتبط با جوانان (خانواده، مسجد و مدرسه) و ایجاد ساز و کار کارآمد به منظور تحقق این الگو
۳. شناسایی و تبیین راهکارهای گرایش و جذب خانواده‌ها به مساجد

« هدف کلان ۲

در دسترس بودن تولیدات دانشی، محتوایی و محصولات مورد نیاز در راستای تعامل مطلوب جوانان با مسجد متناسب با سن و جنسیت آنان

راهبرد ۱

تولید و ترویج محتوای کاربردی و جذاب برای جوانان

« اقدامات

۱. تهیه و تدوین محتوای جذاب و کوتاه برای ائمه جماعت به منظور ترویج گفتمان دینی بین جوانان در قالب حلقه‌های معرفت
۲. رصد شبهات و آسیب‌های اعتقادی جوانان و تدوین و ارائه محتوای مناسب برای ائمه جماعات به منظور پاسخگویی به آنها
۳. پشتیبانی نظام نرم‌افزاری مستمر از مساجد با توجه به ذائقه‌شناسی مخاطبان جوان از طریق محصولات بلوتوثی
۴. حمایت و تأمین زیرساخت‌های فنی و مالی و محتوایی برای تولید نظام نرم‌افزاری‌های مناسب و بومی شبکه‌های مجازی برای ترویج شعائر اسلامی چون مسجد و نماز در بین جوانان
۵. گسترش فرهنگ و ترویج معارف دینی مرتبط با نماز و مسجد برای جوانان به صورت دیجیتال در فضای مجازی
۶. حمایت از ایجاد و توسعه پایگاه‌های مجازی برای افزایش جذابیت‌های بصری مساجد
۷. ترویج مفاهیم قرآن و تفسیر روشن آیات مربوط به نماز و مسجد
۸. تبیین و گفتمان‌سازی سیره پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع) در اهتمام به مسجد و نماز جماعت برای جوانان از طریق حمایت از تولید و گسترش محتواها و آثار مکتوب و غیر مکتوب
۹. الگوسازی و نمادپردازی از سبک زندگی مسجدمحور اسوه‌ها و قهرمانان ملی همچون

علماء و دانشمندان، فرماندهان، بسیجیان و شهدای جنگ تحمیلی

۱۰. مستندسازی وقایع مسجد و محله از بدو تاسیس و تبدیل بخش‌های پررنگ آن به

محتوای جذاب و هویت آفرین برای جوانان

۱۱. گفتمان‌سازی و ترویج سبک زندگی مذهبی با محوریت مسجد در بین خانواده‌ها و

جوانان

۱۲. ترویج الگوهای قناعت در زندگی در بین جوانان

۱۳. ترویج مفاهیم ازدواج آسان در بین جوانان مسجدی

۱۴. اعطای محصولات فرهنگی مروج ازدواج آسان به مساجد

۱۵. آموزش ازدواج آگاهانه و راه و روش صحیح ازدواج و شناخت از همدیگر در قالب‌های مختلف

همچون کتاب، سخنرانی، همایش و...

۱۶. فرهنگ‌سازی جهت مبارزه با سنت‌های غلط ازدواج همچون ازدواج‌های سلطنتی،

جهیزیه‌های سنگین، مهریه‌های بالا

راهبرد ۲

توسعه تعامل با تولیدکنندگان محصولات فرهنگی با هدف ترویج نمادها و مفاهیم مسجدی در بین جوانان با در نظر گرفتن اقتضائات سنی و جنسیتی

« اقدامات

۱. شناسایی شبکه و زنجیره تأمین محصولات فرهنگی مسجد محور، بررسی قوت‌ها و ضعف‌های آن و تدوین راهبردهای بهبود عملکرد شبکه
۲. توسعه همکاری با بنیاد بازی‌های رایانه‌ای به منظور تهیه و تولید بازی‌های رایانه‌ای مرتبط با نماز و مسجد برای جوانان
۳. حمایت مادی و معنوی از ناشران و مؤلفان فعال در حوزه ارتباط جوانان با مسجد
۴. اختصاص فضای ویژه در نمایشگاه‌های بین‌المللی و ملی به ارائه آثار برگزیده فرهنگی با محوریت مسجد و جوان

تحقیق و پژوهش در حوزه تعامل مطلوب مسجد و جوانان

« اقدامات

۱. طراحی و ایجاد بانک جامع اطلاعاتی منابع تولیدشده در حوزه مساجد و جوانان و بروز رسانی آن
۲. شناسایی اصحاب فکر و قلم در حوزه مسجد و جوان و ایجاد ساز و کار مناسب برای جذب متخصصان و صاحب نظران ایرانی داخل و خارج از کشور جهت تبیین علمی راهکارهای گرایش جوانان به مسجد
۳. همکاری و تعامل با اندیشمندان حوزه جوانان و استفاده از نظرات و مشورت‌های آنان
۴. احصا و آموزش روش‌های نوین مسجد پژوهی به پژوهشگران جوان و مستعد باهدف حمایت از پژوهش‌های اولویت‌دار
۵. حمایت و قدردانی از طرح‌ها و رساله‌های حوزوی و دانشگاهی مربوط به بهبود تعامل جوانان با مسجد
۶. حمایت از فعالیت‌های علمی و پژوهشی برای برآوردهای دقیق در خصوص تأثیر و نقش کانون‌ها بر تعامل جوانان با مسجد
۷. طراحی و اجرای موردکاوی شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر موفقیت مساجد فعال کشور در حوزه جذب جوانان
۸. شناسایی زمینه‌های ایجاد ارتباط بین مسجد و محیط‌های پررفت و آمد جوانان به منظور ایجاد تعامل فردی و ساختاری
۹. طراحی نظام تحلیل و ارزیابی میزان اثرگذاری برنامه‌ها و آثار تولیدشده با موضوع نماز و مسجد بر افکار و رفتار جوانان تدوین دایره‌المعارف مسجد مناسب برای جوانان
۱۰. حمایت از نشریات جوان مسجد محور و راه‌اندازی نشریات کاغذی و الکترونیکی تخصصی

در حوزه جوان و مسجد و عرضه مناسب آن به مساجد

۱۱. آسیب‌شناسی و بهبود عملکرد سازمان‌ها و نهادهای اثرگذار بر تعامل جوانان با مسجد
مثل حوزه‌های علمیه، مرکز رسیدگی به امور مساجد، وزارت آموزش عالی، سازمان تبلیغات و...

۱۲. بررسی و تبیین ابعاد سبک زندگی مسجد محور برای جوانان

۱۳. طراحی و تدوین طرح انجمن میان‌رشته‌ای مطالعات مسجد در دانشگاه‌های معتبر و
پیشنهاد آن به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به منظور حل مسائل مسجدی از منظر رشته‌های
مختلف بانگه‌چندبعدی

۱۴. شناسایی و تبیین نیازمندی‌های علمی و فرهنگی بانوان جوان

۱۵. شناسایی و تبیین نیازها و ویژگی‌های مختلف جوانان با هدف پرداختن به نیازها و
ویژگی‌های مختلف آن‌ها در برنامه‌های مسجد توسط امام جماعت

«نظام سخت افزاری»

« هدف کلان ۱ »

سهولت دسترسی، افزایش ایمنی و تناسب فضای فیزیکی مسجد برای حضور و نقش آفرینی جوانان

راهبرد ۱

مکان یابی مناسب مساجد به منظور تسهیل دسترسی جوانان به مسجد

« اقدامات »

۱. تعامل با شورای عالی شهرسازی و معماری ایران به منظور تهیه طرح تفصیلی ساخت شهرها و شهرک‌های جدید با محوریت مسجد
۲. همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداری با هدف مکان‌یابی مناسب مساجد در محل‌های عبور و مرور جوانان در طرح‌های تفصیلی شهرها و شهرک‌های جدید
۳. تهیه آمارهای دوره‌ای از میزان نیاز به مساجد و رعایت مصوبات قانونی در باب ساخت مساجد توسط دستگاه‌های مسئول و اعلام نتایج به افکار عمومی
۴. در نظر گرفتن خدمات پیرامونی مسجد مثل محل پارک وسایل نقلیه، دسترسی به سرویس بهداشتی و... در طراحی مساجد

بهینه‌سازی و جذاب‌سازی معماری و فضای کالبدی مساجد در راستای جذب جوانان و ارتقای تعامل آنان با مسجد

« اقدامات

۱. حمایت از طرح‌های معماری در حوزه جذاب‌سازی مساجد در راستای جذب جوانان
۲. توسعه تعامل با شهرداری به منظور بهبود فضای کالبدی مسجد از طریق گل‌کاری و درخت‌کاری با هدف جذب بیش‌تر جوانان
۳. زمینه‌سازی و حمایت از زیباسازی فضای داخلی مساجد به منظور جذب بیشتر جوانان
۴. در نظر گرفتن فضای تعاملی-آموزشی برای جوانان در طراحی کالبدی مساجد
۵. طراحی، تدوین و نظارت بر حسن اجرای نظام جامع معماری مساجد با رویکرد فرهنگی-اجتماعی به منظور زمینه‌سازی برای افزایش ظرفیت مساجد در جذب و به‌کارگیری جوانان
۶. طراحی الگوی نظام سخت‌افزاری و شاخص‌های کالبدی مساجد با هدف همگرایی تعاملات تشکلی‌های مسجدی با فضای عمومی مسجد
۷. در نظر گرفتن فضای کتابخانه در طراحی کالبدی مساجد
۸. ترویج الگوهای نوین کالبدی مسجد برای برگزاری مراسم عقد جوانان در مسجد

« هدف کلان ۲

فراهم بودن امکانات زیرساختی، تجهیزات منابع مالی مورد نیاز مساجد در راستای تعامل مطلوب جوانان و مسجد

راهبرد ۱

زمینه‌سازی برای توسعه امکانات و تجهیزات مورد نیاز مساجد در راستای جذب، تثبیت و تعالی جوانان در مسجد با در نظر گرفتن اقتضائات سنی جنسیتی آنان

« اقدامات

۱. توسعه و تجهیز زیرساخت‌ها و امکانات نظام نرم‌افزاری و نظام سخت‌افزاری سمعی و بصری از جمله کتابخانه، اینترنت و... به منظور بهره‌برداری تربیتی و آموزشی جوانان
۲. توسعه و تجهیز زیرساخت‌ها و امکانات مساجد به منظور ایجاد فضای مطالعه جوانان
۳. ایجاد امکان استفاده از ظرفیت خالی مساجد در ساعات بین روز برای مطالعه و مباحثه علمی با مسئولیت جوانان و با نظارت غیرمستقیم هیئت‌امنا و حضور متناوب امام جماعت
۴. تدوین طرح تفاهم با نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به منظور تأمین امکانات و کتاب سالن‌های مطالعه تأسیس شده در مساجد
۵. ترویج طرحی با عنوان مسجد طیب به منظور افزایش نظافت و آراستگی مساجد برای جذب بیش‌تر جوانان
۶. زمینه‌سازی جهت تجهیز مساجد به وسایل ورزشی به منظور حمایت از ارتقاء فرهنگ ورزش عمومی در بین جوانان

راهبرد ۲

حمایت و پشتیبانی نظام سخت‌افزاری از مراسم و برنامه‌های مساجد در راستای جذب، به‌کارگیری و شکوفایی جوانان با در نظر گرفتن اقتضائات جنسیتی

« اقدامات

۱. تأمین امکانات تفریحی مانند اردوگاه جهت برگزاری اردوهای جوانان مسجد از طریق ارتباط با نهادهای برخوردار
۲. تشویق و حمایت از برگزاری مسابقات علمی، فرهنگی و ورزشی در مساجد به منظور جذب و به‌کارگیری جوانان
۳. حمایت از برگزاری مراسم هیئت مخصوص جوانان با هدف هدایت مستمر و جذب حداکثری
۴. حمایت از برگزاری نمایشگاه پیشرفت‌ها و دستاوردهای انقلاب در ایام دهه فجر جهت جذب جوانان به مسجد
۵. رصد و به‌روزرسانی اطلاعات در زمینه‌ی نیازمندی‌های مساجد متناسب با نیازها و اقتضائات روز در زمینه‌ی جذب و تربیت جوانان

شبکه‌سازی مساجد از طریق فضای مجازی به منظور هم‌افزایی فعالیت‌های فرهنگی
- اجتماعی مساجد در حوزه جوانان

« اقدامات

۱. تأمین زیرساخت‌های نظام سخت‌افزاری و ایجاد سازوکارهای مناسب به منظور شبکه‌سازی مساجد در فضای مجازی با امکان استفاده از پیشنهادهای برنامه‌های سایر مساجد
۲. تأمین زیرساخت مناسب برای ایجاد فضای تعامل مجازی جوانان مسجدی
۳. طراحی و راه‌اندازی پورتال مساجد هر منطقه با هدف ارتباط مستمر فعالان و کارگزاران مساجد جهت اطلاع، هماهنگی و هم‌افزایی در اقدامات مرتبط

راهبرد ۴

ساماندهی و تأمین امکانات فضای مجازی سالم مساجد جهت بهره‌برداری هدفمند جوانان و جذب آن‌ها به مسجد

« اقدامات

۱. توسعه و تجهیز زیرساخت‌های سالم و جهت‌دار استفاده از اینترنت در مسجد با تأمین مالی مشارکتی مردم و دولت و طراحی آیین‌نامه استفاده از آن با هدف جذب جوانان به مسجد
۲. حمایت از ایجاد و توسعه شبکه‌های اجتماعی مجازی ویژه جوانان با محوریت مسجد و در موضوعات مختلف
۳. طراحی و راه‌اندازی باشگاه مجازی با محوریت فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی حوزه مسجد و نماز برای کاربران جوان

هدایت بخشی از منابع مالی مساجد در راستای جذب و تعالی جوانان و تأمین و هدایت منابع مالی خیرین و سازمان‌های فرهنگی، تربیتی و آموزشی در راستای بهبود تعامل جوانان و مسجد

« اقدامات

۱. تشویق خیرین جهت تأمین هزینه فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی برای جوانان
۲. مطالبه اختصاص بخشی از بودجه سازمان‌های فرهنگی-اجتماعی (همچون آموزش عالی، وزارت ورزش و جوانان، بهزیستی، سازمان فرهنگی هنری شهرداری) جهت بهبود تعامل جوانان و مسجد
۳. هدایت نیت واقفین و درآمدهای موقوفات مساجد به سمت حمایت از فعالیت‌های فرهنگی-تحصیلی برای جوانان و نخبگان مسجدی
۴. بهره‌مندی از حمایت‌های مالی خیرین مسجدساز در امور اجتماعی و فرهنگی
۵. اختصاص بخشی از درآمدهای حاصل از واحدهای اقماری مساجد به فعالیت‌های حوزه تعامل جوانان و مسجد
۶. توانمندسازی فعالان فرهنگی مساجد در زمینه جذب منابع مالی مردمی و بازاریابی فرهنگی
۷. طراحی و ایجاد صندوق پس‌انداز ماهانه برای اعضای فعال مسجد به منظور کمک مالی به آن‌ها

«نظام ارتباطات محیطی»

« هدف کلان ۱ »

تحقق نقش آفرینی محوری مسجد در محله جهت رفع نیازها (امور معیشتی، خانوادگی و اوقات فراغت) و تعالی جوانان

راهبرد ۱

زمینه سازی برای تسهیل امر از دواج جوانان توسط مساجد

« اقدامات »

۱. شبکه سازی خانواده های محله با محور مسجد و آموزه های دینی
۲. شناسایی و حمایت از الگوهای موفق مساجد در امر تسهیل از دواج جوانان
۳. طراحی و ترویج الگوهای جلب مشارکت مردمی در امر از دواج (همچون جهیزیه و مسکن)
۴. حمایت هدفمند مادی و معنوی از ایجاد و فعالیت تشکل های مردم نهاد مروج از دواج در مساجد
۵. تبلیغ و ترویج سنت حسنه ی وقف و انفاق مردم با هدف تسهیل از دواج جوانان نیازمند
۶. هدایت نیت واقفین و خیرین جهت تأمین مخارج از دواج جوانان
۷. ترویج و حمایت از برگزاری طرح های از دواج آسان با همکاری سازمان های مربوطه
۸. ترویج و حمایت از تأسیس صندوق های قرض الحسنه مساجد با هدف گسترش و تسهیل در امر از دواج جوانان
۹. تبیین و ترویج الگوی خانواده تراز مسجدی در بین جوانان
۱۰. معرفی و ترویج معیارها و شیوه های انتخاب همسر بر اساس آموزه های دینی و نقد ملاک ها و روش های ناهنجار در این زمینه با بهره مندی از ظرفیت های مشاوره ای مساجد
۱۱. فراهم نمودن تمهیدات آموزش مهارت های زندگی مشترک به جوانان از طریق برگزاری

کلاس‌های مشاوره در مساجد

۱۲. زمینه‌سازی و حمایت از برگزاری مراسم عقد در مسجد و اختصاص مکان مناسب با لحاظ

موارد شرعی

۱۳. هماهنگی با قوه قضاییه برای سهولت صدور مجوز دفتر ثبت ازدواج برای مسجد و انتقال

تدریجی این موضوع به مساجد

۱۴. ارتباط فعال با خیرین و نهادهای مالی محلی برای ضمانت تسهیلات و کمک‌های مالی و

بازپرداخت بخشی از هزینه‌های تأمین جهیزیه و ملزومات اولیه زندگی

۱۵. الگوسازی و فعال‌سازی ارتباط مساجد با صاحبان املاک و سرمایه‌داران متدین محیطی

و جلب همکاری آن‌ها برای اعطای مسکن اجاره‌ای با تخفیف و شرایط مساعد به جوانان نیازمند

معرفی شده از سوی معتمدین مسجد

۱۶. اولویت‌بندی مستمر مسائل جوانان و تأمین زیرساخت لازم و حمایت از متخصصین

جهت برگزاری کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌های مفید برای جوانان و خانواده‌ها در مسجد

زمینه‌سازی و بسترسازی باهدف ایجاد اشتغال و تسهیل تأمین معیشت برای جوانان توسط مساجد بادر نظر گرفتن اقتضائات جنسیتی

« اقدامات

۱. زمینه‌سازی و اجرای تهیه بانک اطلاعاتی صاحبان مشاغل محله و منطقه در مساجد
۲. الگوسازی و ترویج شغل‌یابی از سوی مساجد از طریق تعامل با سازمان‌ها و یا بنگاه‌های اقتصادی محله‌ای، منطقه‌ای و شهری
۳. زمینه‌سازی برای برقراری ارتباط میان صاحبان مشاغل محله و منطقه با مساجد برای تأمین اشتغال جوانان مسجدی و تأمین سرمایه‌انسانی متعهد و متخصص برای صاحبان مشاغل
۴. حمایت از راه‌اندازی انجمن‌کاریابی برای جوانان در مساجد محوری هر منطقه همراه با ثبت و ضبط توانمندی‌های جوانان محل
۵. زمینه‌سازی و حمایت از ایجاد مؤسسات خیریه اشتغال‌زایی در مساجد با همکاری اصناف مختلف محل و دستگاه‌های مربوطه
۶. زمینه‌سازی جهت معرفی کارآفرینان برتر به جوانان مسجد از طریق دعوت از آنان برای حضور در برنامه‌های مسجد و آموزش و ترغیب جوانان در این زمینه
۷. حمایت از تشکیل صندوق‌های قرض‌الحسنه مساجد با هدف تأمین سرمایه اولیه ایجاد شغل برای جوانان
۸. توسعه و ترویج الگوهای متنوع و منعطف مشارکت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی زنان
۹. گسترش الگوهای اشتغال زنان با تأکید بر تأمین نیازهای جامعه و متناسب‌سازی آن‌ها با نقش‌های اساسی مادری، همسری و خانوادگی در ضمن صیانت از منزلت و کرامت زن در چارچوب فرهنگ اسلامی-ایرانی و مدیریت شبکه کار مفید زنانه‌ی خانگی

۱۰. آموزش و ترویج مشاغل خانگی بانوان با هدف تحکیم خانواده
۱۱. برگزاری دوره‌های آموزش مهارت‌های شغلی با محوریت مسجد به تناسب اقتضائات زیست‌بوم با حمایت سازمان‌های مربوطه (از قبیل سازمان فنی حرفه‌ای و ...)
۱۲. تدوین و تحقق طرح گواهی مسجدیاری (حضور در مسجد و طی دوره‌های پایه اعتقادی، اخلاقی و انگیزشی) و امضای تفاهم‌نامه با ادارات دولتی به منظور اعتبار بخشی این گواهی در گزینش آن‌ها
۱۳. زمینه‌سازی جهت رفع مشکلات مالی از طریق ترویج ارتباطات میان مساجد و سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای اخذ تسهیلات و امتیازات برای جوانان
۱۴. برقراری تعامل اثربخش با ارگان‌های دولتی همچون استانداری و بنیاد مسکن و ... به منظور واگذاری مسکن اقساطی به جوانان مسجدی نیازمند
۱۵. برقراری تعامل با سازمان‌های دولتی برای تأسیس و یا ارائه تسهیلات فروشگاه‌های فروش لوازم خانگی مخصوص جهیزیه در شهرهای مختلف با معرفی مساجد
۱۶. برگزاری همایش تجلیل از خیرین جوان‌گرا (تقدیر و قدردانی از بانیان، سرمایه‌گذاران خصوصی و دیگر افراد مؤثر در حل مشکلات اقتصادی جوانان در شرف ازدواج با نقش آفرینی مسجد)
۱۷. شناسایی و فعال‌سازی ظرفیت‌های مساجد بازار و نهادهای عمومی در جهت حمایت از جوانان (از طریق تأمین مالی، تسهیلات و وضع مقررات)

نقش آفرینی فعال مساجد در زمینه‌ی مدیریت اوقات فراغت جوانان

« اقدامات

۱. توسعه تعامل با شهرداری به منظور تفویض مدیریت ورزشگاه‌های محلی به جوانان مسجدی به منظور جذب جوانان به مسجد، سلامت جسمانی آن‌ها و سالم‌سازی فضاهای ورزشی
۲. توسعه همکاری با وزارت ورزش و جوانان و شهرداری به منظور برگزاری لیگ‌های ورزشی مسجدی با هدف تقویت هویت مسجدی جوانان
۳. گسترش نشاط و شادابی در محله با محوریت مسجد و برنامه‌های آن (مثلاً پیاده‌روی‌های دسته جمعی از مسجد این محل تا مسجد محله دیگر و...)
۴. زمینه‌سازی جهت برگزاری کلاس‌های مهارتی و هنری برای جوانان با در نظر گرفتن اقتضات جنسیتی و به کارگیری جوانان توانمند در برگزاری این کلاس‌ها
۵. برگزاری اردوهای ویژه‌ی جوانان و خانواده‌ها و مدیریت اوقات فراغت (مثل اردوی راهیان نور، اردوهای جهادی، نمایشگاه‌های کتاب و...)
۶. عقد تفاهم بین مساجد محله‌ها و شهرهای مختلف به منظور برگزاری برنامه‌های مشترک و پذیرایی از مهمانان یکدیگر در طول ایام سال

زمینه‌سازی به منظور ارتقاء و شکوفایی علمی جوانان و رفع نیازهای تحصیلی آنها

« اقدامات

۱. ترویج و الگوسازی حمایت مساجد از تأمین هزینه‌های تحصیل جوانان با خانواده‌های کم‌درآمد
۲. تشکیل حلقه‌نخبگان مسجدی برای مشاوره به جوانان در امور تحصیلی
۳. حمایت از راه‌اندازی انجمن‌های علمی - تخصصی در مسجد با رویکرد دانش‌افزایی، درآمدزایی و حل مشکلات مردم
۴. طراحی، تدوین، اجرا و حمایت از کرسی‌های آزاداندیشی با موضوعات روز دینی، علمی و اجتماعی در مساجد الگو با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی
۵. حمایت از راه‌اندازی هسته‌های علمی - تخصصی در مساجد الگو با محوریت اساتید و دانشجویان ساکن محله در راستای جنبش نرم‌افزاری مساجد
۶. حمایت از برگزاری جلسات تخصصی در مساجد و آموزش خانواده‌ها در موضوعات مبتلابه
۷. فعال‌سازی نهادهای علمی دانشگاهی و مرتبط سازی آنها با مساجد محلات

« هدف کلان ۲

مسئولیت‌پذیری سازمان‌های متولی فرهنگ در تعامل گسترده با مسجد در حوزه جوانان

راهبرد ۱

تعامل سازنده با حوزه‌های علمیه و فعال‌سازی ظرفیت‌های آن در راستای گسترش فرهنگ مسجدی در بین جوانان

« اقدامات

۱. تلاش در راستای تأسیس رشته مدیریت مسجد و ارایه این رشته در دروس رسمی حوزه علمیه
۲. شناسایی مراکز تربیت مبلغ و طلاب علاقه‌مند به فعالیت در حوزه جوانان و حمایت هدفمند از ایشان
۳. تعامل با حوزه‌های علمیه به منظور رفع کمبود امام جماعت در مساجد و تلاش در راستای مسئولیت‌پذیر نمودن حوزه‌های علمیه نسبت به مساجد اطراف آن مراکز
۴. برگزاری دوره‌های آموزشی برای طلاب به منظور آشنایی با روش‌های تبلیغ برای جوانان و جذب آن‌ها با همکاری حوزه‌های علمیه
۵. توسعه تعامل با حوزه‌های علمیه به منظور زمینه‌سازی برای برگزاری حلقه‌های معرفت در مساجد با محوریت طلاب و تقسیم‌بندی بر اساس نیازهای معرفتی جوانان
۶. شناسایی و طبقه‌بندی مسائل مبتلابه جوانان در حوزه‌ی دین و ارائه‌ی آن به نهادهای متولی در حوزه‌های علمیه با هدف نیازسنجی و مخاطب‌شناسی

راهبرد ۲

تقویت تعامل با رسانه ملی و استفاده از ظرفیت‌های آن با هدف گسترش فرهنگ و ارزش‌های مسجدی در بین جوانان

« اقدامات

۱. بهره‌گیری از ظرفیت رسانه ملی به منظور نگرش‌سازی و ارزش‌آفرینی از مسجد در ذهن و اندیشه جوانان از طریق ارتباط نهادی با رسانه ملی و انعقاد تفاهم‌نامه
۲. توسعه تعامل با صدا و سیما به منظور جلوگیری از پخش برنامه‌های جذاب و پرمخاطب جوانان در ساعات نزدیک به نماز
۳. توسعه همکاری در انجام طرح‌های مشترک هنری، سینمایی و مطبوعاتی همچون ساخت فیلم و مستند به منظور ترویج فرهنگ مسجدی در بین جوانان

توسعه تعامل با سازمان‌های عمومی و متولی فرهنگ با رویکرد وظیفه‌مداری همگان در عمران مادی و معنوی مساجد

« اقدامات

۱. گفتمان‌سازی و تغییر در نگرش متولیان فرهنگی، اجتماعی و آموزشی کشور نسبت به جایگاه محوری مسجد در تعامل با جوانان
۲. شناسایی و طبقه‌بندی نهادهای فعال در حوزه جوانان و برنامه‌ریزی تعامل با ایشان
۳. همکاری با وزارت فرهنگ و ارشاد و بنیاد بازی‌های رایانه‌ای با هدف حمایت از ساخت بازی‌های استراتژیک با محوریت مسجد در محله یا شهر
۴. همکاری با سازمان تبلیغات اسلامی، مرکز توسعه رسانه‌های دیجیتال وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت فناوری اطلاعات و ارتباطات با هدف طراحی، ایجاد و توسعه پورتال و بانک جامع اطلاعاتی نهادهای فرهنگی مردم‌نهاد در راستای همگرایی و همسوسازی اقدامات فرهنگی-اجتماعی برای جوانان
۵. توسعه تعامل با نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به منظور اختصاص بخشی از کتابخانه‌ها به کتاب‌هایی با موضوع جوانان، نماز و مسجد و تأسیس کتابخانه زیر نظر مسجد
۶. همکاری با نمایشگاه‌های کتاب به منظور ایجاد غرفه‌ای
۷. با موضوع ارتباط جوانان با مسجد و برگزاری نمایشگاه‌های کتاب مفید برای جوانان در مساجد
۸. همکاری با شهرداری و واحدهای تابعه آن در عمران کالبدی مساجد و شاداب‌سازی پیرامون آن
۹. تدوین و ارائه طرح وقف مسجدی به سازمان اوقاف به منظور راهنمایی واقفین برای پوشش خلأهای موجود در حوزه‌ی مسجد و جوان با توجه به راهبرد جوان‌سازی مساجد

۱۰. طراحی و تدوین سیر مطالعاتی و مسابقات کتابخوانی با هماهنگی سپاه، سازمان تبلیغات، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و سایر سازمان‌های متولی
۱۱. ارائه خدمات مشاوره به جوانان در مساجد و پیرامون آن با موضوعات تحصیل، ازدواج و اشتغال با همکاری سازمان‌های مربوطه همچون آموزش عالی، وزارت ورزش و جوانان و استانداری

آسیب‌شناسی و ارزیابی عملکرد سازمان‌ها و نهادهای اثرگذار بر تعامل جوانان با مسجد

« اقدامات

۱. آسیب‌شناسی و نقد عملکرد مراکز متولی امور مساجد در حوزه تعامل جوانان با مسجد و آرایه راهکارهای بهبود
۲. آسیب‌شناسی و نقد عملکرد حوزه‌های علمیه در تربیت ائمه جماعت به منظور سوق دهی حوزه‌های علمیه به تربیت ائمه جماعت توانادر حوزه تعامل با جوانان و آرایه راهکارهای بهبود
۳. آسیب‌شناسی گسترش فعالیت نهادهای موازی و رقیب مسجد در جامعه و اثرات مخرب آن بر جوانان
۴. تحلیل و ارزیابی میزان اثرگذاری برنامه‌ها و آثار تولیدشده با موضوع نماز و مسجد در افکار جوانان
۵. ارزیابی و آسیب‌شناسی تأثیر متقابل مسجد و تهاجم فرهنگی از طریق حمایت از مستندهای تلویزیونی، کلیپ، پادکست و تولیدات چندرسانه‌ای در این موضوع

ترویج هویت مسجدی در بین دانشجویان از طریق توسعه تعامل با وزارت خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

« اقدامات

۱. تأمین زیرساخت‌های راه‌اندازی مؤسسه آموزش عالی مسجد با همکاری وزارت علوم و تدوین رشته‌های مربوط به آن
۲. طراحی سرفصل‌های درسی با موضوع خانواده و مسجد و قرار دادن آن به‌عنوان بخشی از محتوای آموزشی دانشجویان با همکاری وزارتین آموزش عالی و بهداشت در قالب دروس اختیاری
۳. تلاش در راستای محوریت علمی - تخصصی مساجد الگو در رشته‌های دانشگاهی با همکاری و حمایت وزارت علوم
۴. حمایت از پایان‌نامه‌های مرتبط با ارتقای تعامل و عملکرد مساجد در امور جوانان
۵. همکاری با وزارتین علوم و بهداشت برای تقویت کالبدی و محتوایی مساجد دانشگاه‌ها، خوابگاه‌های دانشجویی، پژوهشگاه‌ها و بیمارستان‌های تحت پوشش

« هدف کلان ۳

بر خورداری از پشتوانه‌های سیاستی و قانونی پویا و بروز شده در راستای ارتقاء نقش آفرینی و مسئولیت‌پذیری عناصر حاکمیتی در حوزه فرهنگی-اجتماعی جوانان با تأکید بر نقش محوری مسجد

راهبرد ۱

تأمین پشتوانه‌های کلان سیاستی و قانونی در راستای ارتقاء تعامل مطلوب مسجد با جوانان با رعایت اقتضائات فرهنگی مناطق مختلف کشور

« اقدامات

۱. تشکیل کارگروه مسجد در شورای عالی انقلاب فرهنگی و تلاش برای تدوین، بروز رسانی و پیگیری اجرای سیاست‌های کلان مسجد با تأکید بر نقش آفرینی مساجد در امور جوانان
۲. مطالبه‌ی توجه بیش‌تر به موضوع ارتقاء فرهنگی مسجد محور جوانان در بخش توسعه فرهنگی برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و تدوین شاخص‌های کمی و کیفی اندازه‌پذیر
۳. طراحی و تدوین سیاست‌های کلان برنامه‌ریزی فرهنگی متناسب با نیازهای جوانان با رویکرد مسجد محور در مرکز رسیدگی به امور مساجد
۴. تشکیل و تقویت فراکسیون مسجد در مجلس شورای اسلامی و پیگیری مطالبات مربوط به مسجد
۵. لحاظ نمودن پیوست مسجدی ذیل پیوست فرهنگی برای همه پروژه‌های فرهنگی، اجتماعی و عمرانی توسط مجلس شورای اسلامی و ارائه گزارش سالیانه در صحن مجلس
۶. زمینه‌سازی به منظور اختصاص درصدی از بودجه عمومی کشور به فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی مساجد توسط مجلس شورای اسلامی
۷. زمینه‌سازی قانونی و سیاستی برای ارائه خدمات عمومی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های

بخش عمومی به جوانان از طریق مساجد

۸. رفع موانع قانونی تشکیل صندوق‌های مردمی مسجد محور با هدف حمایت از جوانان در امر ازدواج و اشتغال و مسکن

زمینه‌سازی برای تسهیل تعاملات مسجد با سازمان‌ها و نهادهای عمومی و فرهنگی

« اقدامات

۱. زمینه‌سازی تقسیم‌کار فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی در میان سازمان‌های متولی جوانان با تأکید بر نقش اساسی مسجد از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی
۲. تأمین تمهیدات قانونی و سیاستی برای تقسیم‌کار مأموریت‌های سازمان‌های مرتبط با مسجد در حوزه نظام سخت‌افزاری از طریق لایحه دولت و طرح‌های مجلس شورای اسلامی
۳. تأکید و مطالبه مسئولیت وزارت ورزش و جوانان در امور جوانان و هماهنگ کردن فعالیت‌های وزارتخانه با فعالیت‌های مسجدی
۴. زمینه‌سازی برای تعامل و همسوسازی گونه‌های مختلف تشکل‌های فرهنگی با مساجد در امر تعامل با جوانان از طریق ارتقای نقش اساسی مساجد در چارچوب نهادی نقشه‌مهندسی فرهنگی کشور
۵. زمینه‌سازی جهت افزایش مشارکت نهادهای سازمان‌های بخش عمومی کشور در امر اعتلای مساجد
۶. ایجاد امکان قانونی برنامه‌ریزی و نظارت فعال بر عملکرد نهادهای فرهنگی محله برای شورای فرهنگی مسجد محلات (فرهنگ‌سراها، سرای محله‌ها، آموزشگاه‌ها، کتابخانه‌ها و کتاب‌فروشی‌ها، سینماها و...)
۷. تلاش در راستای کاهش روندهای بوروکراتیک مرتبط با حمایت مادی و معنوی از فعالیت‌های جوانان انقلابی مساجد

تدوین بسته‌های قانونی، سیاستی و اجرایی حمایت از تعاملات مسجد با نهادهای مرتبط با جوانان

« اقدامات

۱. شناسایی نهادهای مرتبط با جوانان و تعریف راهکارهای قانونی برای نقش‌آفرینی مطلوب مساجد در این تعامل
۲. طراحی و استقرار الگوی تعامل مرکز رسیدگی به امور مساجد و نهادهای نمایندگان ولی فقیه در دانشگاه‌ها به منظور بهره‌مندی متقابل از ظرفیت‌های مساجد دانشگاه‌ها و محلات
۳. فراهم نمودن زمینه‌های حضور فعال تر و هماهنگ تر و جوان‌گرایانه تر بسیج مستضعفان در امور محوله، تحت مدیریت امام جماعت مسجد
۴. زمینه‌سازی قانونی برای استفاده از نیروی سرباز دارای شایستگی لازم برای خدمت در مساجد